Raamatepalat

KÕIGI MAADE PROLETAARLASED, ÜHINEGE!

NÕUKOGUDE ÕPETAJA

EESTI NSV HARIDUSMINISTEERIUMI NING HARIDUSALA, KÕRGKOOLIDE JA TEADUSASUTUSTE TÖÖTAJATE AMETIÜHINGU HÄÄLEKANDJA

Nr. 36 (1847) | Laupäeval, 8. septembril 1979 | Hind 2 kop. XXXVII aastakäik

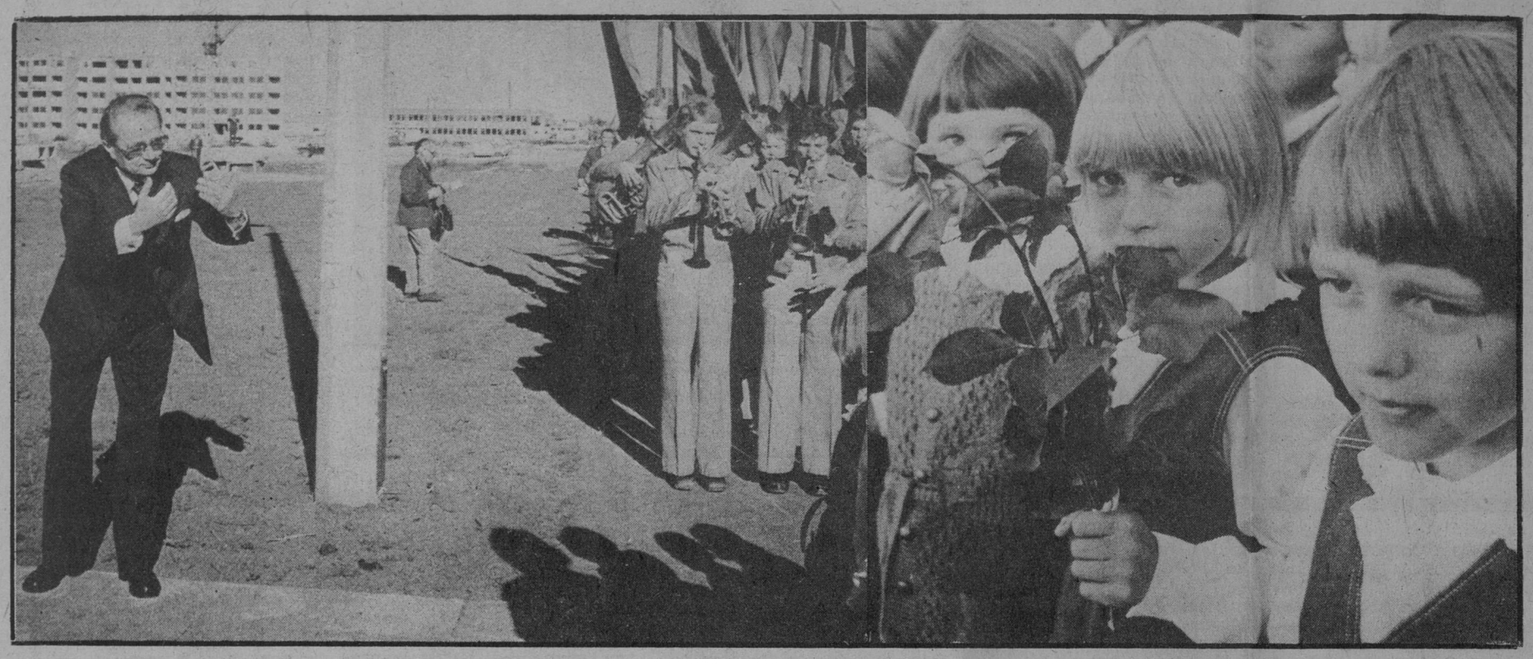

ARMAS KULDSEPP DIRIGEERIB VÄGEDE LIIKUMIST.

MARGUS VIIKMAA fotod

Koputas ja astus kiste

Koputas — mõistagi uus õppeaasta — nõudlikult uksele juba paar kuud tagasi. Teda tuletasid meelde uut võõpa ihaldavad seinad, läbiroostetanud torustik, sajukartlik katus ja tuhat muud kasimist ootavat nurka. Aegsasti said kõik puudused paberile pandud, tööde maht ja maksumus välja rehkendatud. Haridusosakond pöördus remondiorganisatsiooni poole, kuid asjad pani paika fakt — ehitajaid ei jätku. Haapsalu REV-2 Hiiumaa jaoskonna ehitusvõimsus aastas on umbes 50 000 rbl., aga ühe koolimaja kapitaalremont ainuüksi 100 000 rbl. Mis muud kui direktorid (Hiiumaal on nad enamikus mehed) ajasid selga tööriided, appi asusid jõude õpetajad ja koolimajades algas remont. Nii oli see Paladel, Laukal, Käinas, Emmastes, ainult Kärdlas mitmendat aastat kestev kapitaalremont hoidis ehitusmehi majas. 30. augustiks olid suuremad tööd 8-klassilistes koolides lõpetatud: seinad, põrandad, aknalauad värvitud, klassid töökorras. Ainult Emmastes, kus ulualust sai EÜE rühm, käis ruumi ühes otsas pakkimine, teises algas kiirremont. Allüürnikest vabades ruumides olid tööd lõpetatud. Septembri algusnädalaks tõotas Emmaste tööõpetuse õpetaja Elmar Saare ehitatav poiste puutöökodagi koos seinakappidega valmis saada. Kes neid töötunde või kaotatud puhkusepäevi luges, peaasi, et kool õigeks ajaks korda saaks.

Kuid ärevaks tegi see, et ikka oli materjalinappus ja viimistlus polnud see, mis tarvis. Ja sisulise töö eelhäälestus jäi teisele kohale. Ometi kohustasid uued otsused kasvatustöös enamaks.

Eks seepärast kõlanud augustikuu nõupidamiste puldist remondist tüdinenud koolirahva nurinat. Liiatigi juhtis ideoloogiaotsus tähelepanu kriitika ja enesekriitika ning teravate probleemide tõstatamise ja arutamise vajadusele. Remondi aeglusest tingitud raskusi (kaks vahetust, kolimised ühest ruumist teise, kabinettide ümbersisustamine jm.) kritiseeris Kärdla keskkooli direktori asetäitja **Aino Sauer.** Emmaste kooli õpetaja **Sende Lipu** kurtis, et väärtuslikke koolieelseid tunde kulus õpetajail akna- ja ukseklaasidelt lohaka maalri jäetud värviplekkide mahakraapimisele. Käina koolis nägin sanitaarsõlmes torustikku, mis on sedaviisi paigaldatud, et kord nädalas tuleb neis ummistusi avada. Töölõik, mis kuulub direktori kompetentsi vähemasti aasta veel, sest alles tuleval aastal on planeeritud Käinas kapitaalremont. Kooliruumide vastamatusest vajadustele võib kõnelda Emmaste, eriti aga Kõpu eriinternaatkooli puhul. Tervisehäiretega lastel puuduvad mängu- ja puhkeruumid, saun, üle on koormatud magalad. Ometi on kool paljudele lastele ühtaegu kodu. Sellest murest rääkis nõupidamisel kasvataja **Ludmilla Jurievičiene.**

Et koolide majandusmured lasuvad täienisti direktorite turjal, jätmata aega kasvatusprobleemide lahendamiseks, tegi haridusosakonna juhataja A. Kessel nõupidamisel ettepaneku Eesti NSV Haridusministeeriumil asutada koolis tehnilise töötaja või remondimehe koht ning majandusosakonna juurde remondibrigaad, et direktorid saaksid teha oma kvalifikatsioonile vastavat sisulist tööd senisest paremini.

Teha on palju, sest Hiiumaa õppeedukus (97,3%) seisab teiste rajoonide reas protsentuaalselt tagatipus. Ega ometi majandusmurede tõttu?

Eelmise õppeaasta tulemusi põhjalikult vaagivas ettekandes suunas Hiiumaa haridusosakonna juhataja **Aser Kessel** kuulajaid mitmetele vajakajäämist põhjustavatele asjaoludele mõtlema.

Näiteks: Miks on algklasside töötulemused kooliti erinevad? (Palade ja Lauka 100% kõrval Emmaste ja Käina kesised näitajad.) Miks jääb 4.—8. klassides edukus meie vabariigi keskmisest 3,7% alla? Millest on tingitud erinevused kooliti (Emmastel 95,8%, Käinal 96,7%, Paladel ja Suuremõisa algkoolis 100%) ja koguni klassiti? (Vene keele kontrolltöö tulemused Kärdla keskkooli 8-a ja -b klassis.)

Kui kõrvale jätta protsendimäär, ilmnevad erinevused kooliti ka sisekontrollis, metoodilises töös, õppekabinettide sisustamises, õpilaste teadmiste kontrollis, hindamissageduses, ringitöös, õpetajate haridustasemes, nende silmaringi avardamispüüdes, kasvatusstiilis jm. Kui Lauka koolis valitsevad õpilaste ja õpetajate vahel sõbralikud suhted, heal järjel on õpilaste omavalitsus, kasvatustöös taotletakse õpilastes aktiivse eluhoiaku kujundamist, kasutatakse õpilaste emotsionaalset mõjustamist jm., siis mitmes teises koolis pole kasvatustöö samavõrd hea. Näiteks nimetas A. Kessel kahetsevalt mentaliteeti — liigitada õpilased võimekateks ja võimetuteks ning tööst viimastega loobuda.

Ka juhtkonnapoolne kontroll näitab eri suhtumist. Ainult Käina 8-kl. kooli direktori asetäitja E. Sedrik ja Kärdla keskkooli direktori asetäitja A. Sauer käisid kolleegidel umbes 50 tunnis, teiste koolide juhtkond aga 20—30 tunnis. Sellest ka kaudse informatsiooni kujundatud subjektiivne hinnang õpetajate tööle. Mõneti avaldus see õpetajate atesteerimisel. 65 atesteeritud õpetajast 35-t soovitati autasustada, kuid pooled neist pidid leppima märkega — vastab ametinimetusele. Sest kahe silma vahele oli jäetud kursustel käimine. Ega seda olegi paljuks tahta, sest 118 põhikohaga õpetajast 69 on kõrgharidusega, 4.—8. klassi õpetajaist kõrgharidusega 64,4% vabariigi keskmise — 81,4% kõrval.

Hiiumaa koole kummitab noorte spetsialistide puudus, liiatigi on tooniandev vananev õpetaja (üle 15 aasta staažiga 50%, pensionealisi 11%). Kuid taotletava 8 spetsialisti asemel suunati Hiiumaale 5, kellest kohale jõudis 4. Tulemata jäi Käina kooli inglise keele õpetaja. Palade ja Emmaste koolis puudub nõutava haridusega vene keele õpetaja.

Nõupidamise algul tervitas A. Kessel nelja uustulnukat Hiiumaale.

Merike Reinholm, Emmaste kooli noor eesti keele õpetaja, ja Märt Rannast, Lauka kooli poiste tööõpetuse õpetaja, ise taotlesid Hiiumaale kohta. Järelikult elavad had kergemini üle ka kohanemisraskused. Kolleegide tähelepanust ja mõistvast hoolest oleneb aga nende noorte juurdumine, kellel suunamine ja soov kokku ei langenud, kellel kodu kaugel või olmetingimused kehvad.

Nii uute kui ka kogenud jõududega astus Hiiumaa õppeaastasse 1979/80, et lahendada NLKP XXV kongressi ja NLKP Keskkomitee ideoloogiaotsusest tulenevaid ülesandeid. Neid tähtsaid eesmärke ja tegemisi meenutas nõupidamisel oma ettekandes EKP Hiiumaa Rajooni Komitee sekretär **Pille Voole.** Õpilasorganisatsioonide saavutusi ja alanud õppeaastal eesseisvat tutvustas ELKNÜ Hiiumaa Rajooni Komitee sekretär **Ülle Vaku.**

Ideoloogiaotsusest tulenevat kriitilist vaimu oli tunda mitmetes sõnavõttudes.

Nii valutas Lauka 8-kl. kooli direktor **Valter Parve** südant õppeprogrammide ülekoormatuse, koolitöö diferentseerimisvähesuse, koolitöötajate inertsuse, sõnade ja tegude lahknemise, täiskasvanute halva eeskuju pärast.

Õpetaja autoriteedi ja õpetajatöö prestiižikuse ning tunnustamise probleemid sundisid sõna võtma Emmaste 8-kl. kooli õpetajaid **Sende Liput** ja **Ago Täpsit.**

Esimese päeva kriitikatulv viis naeratuse huulilt. Just sellest alustas Hiiumaa RSN Täitevkomitee esimehe asetäitja **Liia Toom,** kes soovis, et uuel õppeaastal jätkuks õpetajatel naeratust, ja et nad ei põlgaks isetegemise vaeva meie laste hüveks.

Nõupidamise teine päev andis vastuse paljudele plenaarkoosolekul tõstatud küsimustele: õpetajate ette astusid TPedI õppejõud Rein Virkus («Nõukogude kooli ja hariduselu tulevikunägu»), Milli-Irene Pedajas («Koolikultuur») ja Lembit Türnpuu («Juhtimisprobleeme»).

Need ettekanded maandasid pinged, sundisid enesevaatlusele, õpetajas peituvate reservide, suhtlemise ja kasvatuse uute tahkude nägemisele. Ettekandeid pingelise huviga jälgiv saal lahkus pärast lõppu optimistlikult, kergendustundega ja teadmisega, et kasvatustöö mõõdalaskmiste paljusid põhjusi tuleb otsida isenese juurest. Kedagi ei kiidetud, kedagi ei laidetud, ometi tunnetasid seda kõik. Vaat mida suutsid oskuslikult öeldud sõnad!

Polnuks teise päeva optimistlikku häälestust, jaganuksin ühe õpetaja arvamust: päheandvad nõupidamised võiksid toimuda kevadel, kui kõik veel hästi meeles, sügisene kokkusaamine peaks olema rõõmus ja julgustav.

Lõpphinnangus Kärdlas nõupidamine just niisugune oligi.

Uus õppeaasta on oma õigustesse astunud.

MAIMO KALMET

Koolimaja missugune

1. septembril oli Pärnu rahval põhjust uudistamiseks. Südalinnast, L. Koidula mälestussamba lähistelt siirdus Papiniidu poole uhke kolonn. Kõige ees kollane siniste triipudega auto teed rajamas, siis lippurite kolonn, punapluusiline puhkpilliorkester, kellel ligi tuhandepäine uutes teksaskostüümides saba taga. Raeküla poolt liikus vastu teine hoovus, 8. 8-klassiline kool. Kokku saadi Metsa tänavas vastse koolihoone-kaunitari ees, mis nüüdsest peale mõlemale koolile pesapaigaks. See oli rõõmus ja elevust tekitav marssimine.

Uue koolimaja valmimine on suur asi. Mida väiksem keskus, seda suurem sündmus. Pärnu pole meie mõõdu järgi väike linn, kuid L. Koidula nimelise Pärnu 2. keskkooli õppehoone avamine oli Pärnus eelmisel nädalal meeliköitvamaks sündmuseks. Kaunis hilissuvine ilm andis pidulikkusele mitu pügalat juurde, meelitas kokku tuhandeid inimesi.

Õppehoone avamine käis kõikide reeglite kohaselt. Peeti tervituskõnesid, mängis puhkpillimuusika. EKP Pärnu Linna Komitee esimene sekretär A. Tammeorg lõikas läbi lindi, Pärnu MEK-i juhataja S. Laanpere ulatas kooli direktorile A. Kuldsepale sümboolse võtme.

Pärnu MEK-i ehitajad ja linna kommunaaltöötajad pälvisid sedakorda tunnustust. Ehituse ja viimistluse kvaliteet on hea, juurdepääsuteed värske asfaltkatte all, fassaadipoolel muruseeme tärkamas. «Viisnurk» on valmistanud kabinettide mööbli, osaliselt isegi oma kulu ja kirjadega. Käesoleva õppeaasta 6400 uuest õpilaskohast meie vabariigis kuulub 1300 Koidula kooli kasvandikele. Praegu tuleb veel rääkida õppehoonest, sest ujula ja võimla ehitamine jätkub ning ehitusjäljed on valminuga sülitsi.

Pidulikul avamiitingul ütles A. Kuldsepp tänusõnu paljudele: ehitajatele, šeffidele, lastevanematele ja lastele, eriti aga linna partei- ja täitevkomiteele, kes paljusid sasipuntraid õigeaegselt aitasid lahti harutada. On, mille eest tänada!

Kooli uutel peremeestel tasub meeles pidada ehitusjuhi S. Laanpere sõnu: õppige niisama hästi, kui meie töötasime ja hoidke tehtut — töötasime ju ühiselt!

JÜRI TUISK

ESIMESE KOOLIKELLA PÄEV

Tuttav-pidulik esimese koolikella päeva ärevus valitses V. Kingissepa nimelise Tallinna 20. keskkooli aulas. Kõik olid valmis päevakangelasi, esimese klassi õpilasi, vastu võtma. Elevil nägudega istusid lastevanemad, asjalikult toimetasid kooli juhtkonna liikmed ja esireas istusid kolm noort õpetajat Mai Normak, Eda Aun ja Sirje Sauks.

Ja siis nad marsihelide saatel tulidki, käsi usaduslikult abiturientide peos. Tulijate rodu näis lõputu. Kes astus arglikult, isa-ema otsides ringi piilus ja istuma seatunagi ei raatsinud tooja käest lahti lasta, kes julgemalt sammu seades, silmis üksainus uudishimu: milline ta siis on — see kool?

Tänavu sai kool juurde 120 esimese klassi õpilast, ja kui neile keskkooli lõputunnistus ulatatakse, kirjutatakse aastaarvuks 1990 ning lõpumärgile graveeritakse XLIII lend. Kuid sinnani kulub veel üksteist pikka koolitalve.

Selle oodatud ja äreva esimese koolipäeva piduliku poole juhatas sisse kooli direktor Aksel Koppel, kelle tervitussõnad osaliselt lausa värssidesse seatud olid. Koolijuht lubas, et «vahel ülemeelik siingi olla tohib ja lausa naerda võib kõigest väest». See juba lõi esimese kindlustunde, kuid samas toonitati: «Kui vaid tunnis tähele sa paned, kergem mängust töögi tundub siis.» Selle peale mõni agaram noogutas: teada asi, rääkisid sellest kodus ju ema-isagi. Muidugi sooviti kõigeks üheteistkümneks kooliaastaks vaid häid hindeid.

Edasi lugesid ja laulsid juba abituriendid, ikka needsamad vanemad kooliõed ja -vennad, ning teatasid, et aabitsast ammutatakse esimesed tarkused. Just nagu selle kinnituseks andsid nad igaühele kätte selle targa raamatu, millel uhke kukk kaanepildiks.

Ja siis helises esimene koolikell, mis kutsus esimesse tundi. Kutsus tõsisele tööle, kutsus õppima ja targaks saama, sest 1. september on ju tarkuse päev.

Esimeses koolitunnis tutvuti õpetaja ja kaaslastega ning kuulati hoolega kooliuudiseid. Vahetunnis kutsusid juba tuttavad abituriendid mudilasi õue mängima.

Sai siis 1-a klassi poisilt Kaarel Kivikangurilt esimese koolikella päeva muljeid päritud. «Küll meil on hea ja ilus õpetaja,» arvas väikemees džentelmenlikult. «Aga pinginaabriks on mul Priit, me elame ühes kandis ja mängime koos.» Selge see, kui ühekandimehed koos, läheb koolielugi hõlpsamalt. Saatsin mehehakatise mänguringi, kus teised juba abiturientide ning nende klassijuhatajate Oliver Masingu ja Kalju Šafrikuga «rukist lõikasid» või «mesilast aiast otsisid».

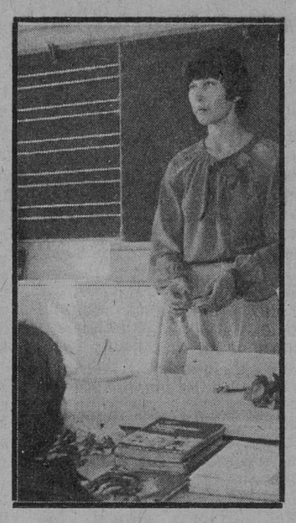

Pärast ühiseid mänguringe pärisin abiturientide, kooli komsomolisekretäri Veiko Jereti ja Katrin Luha enesetunnet viimase kooliaasta esimesel koolipäeval.

Veiko: «Tõelist abiturienditseisust tunnetasin alles siis, kui, esimese klassi mudilased käekõrval, saali tulin. Oma esimene koolipäev samas koolis on selgesti meeles. Ja kodus on siiani alles suur kummist nukk, mille sellel päeval kinkis mulle Riina, tookordne abiturient, kes mind käekõrval saali tõi. Oma esimest klassijuhatajat õpetaja Liivi pean siiani maailma parimaks õpetajaks.»

Katrin: «Viimase kooliaasta esimest koolipäeva seostan juba lõpueksamite hirmuga. Kõige rohkem pelgan füüsikat, mitte sellepärast, et klassijuhataja seda õpetab ja teda alt vedada ei tahaks, vaid sellepärast, et ikkagi tundub see raskeima ainena. Millest kirjutaksin lõpukirjandis? Oleneb millisest kirjandusteosest tuleb kirjutada. Kui saaks, kirjutaksin midagi loodusest.»

Kui tähtsad esimese klassi õpilased vanematele esimese koolipäeva muljeid jagades koduteele asutasid, tuli trepist alla, suur lillesülem käsivarrel, 1-a klassi juhataja Mai Normak, Rakvere 1. keskkooli vilistlane ja äsja TPedI lõpetanud verinoor õpetaja. Temalt siis esmamuljed uuest koolist ja esimestest õpilastest: «Ärevaks tegid need nelikümmend uudishimulikku silmapaari küll. Kontakti loomiseks kuulasime üheskoos heliplaadilt laulu esimesest koolipäevast ja arvan, et saime headeks sõpradeks. Kuid kohe esimese tunniga sai selgeks, kes on kodust tulnud ja kes lasteaialaps. Kodused lapsed kraamisid kribinal-krabinal vihikud lauale, teised olid igatahes sellise moega, et nende kohta see küll ei käi. Eks edaspidi harjume koolikorraga kindlasti ja tahan väga, et üksteist mõistaksime, on nad ju ikkagi minu elus esimesed oma õpilased.»

Koolijuht Aksel Koppel arvas kõik noored esimeste klasside õpetajad tublide kilda, vähemalt esimeste tööpäevade järgi. Asjaosalised ise ütlesid naerusui: koolitöös loetakse tibusid kevadel. Seda muidugi. Ent loodame, et koolijuhil oma arvamust muuta ei tule.

ÜLO TIKK

Pildil: «Kui koolimajas ära eksite ja hätta jääte, siis öelge, et olete 1-a klassi õpilased ning teie õpetaja nimi on Mai Normak,» tuli esimeses koolitunnis korduvalt seletada.

KALLE MIRKA foto

LASTE HUVIDES TÄNA PAREMINI KUI EILE

Uus tööaasta on alanud ka koolieelsetes lasteasutustes. Sissejuhatusena sellesse toimusid mõned nädalad tagasi meie vabariigi suuremates linnades ja kõikides rajoonikeskustes lasteasutuste töötajate suurnõupidamised, kus haridusjuhid, lastearstid, partei rajoonikomiteede ja kohalike täitevkomiteede esindajad analüüsisid läinud aasta töötulemusi lasteasutuste ees seisnud põhiülesannete täitmisel. Peatähelepanu keskendus sõime- ja aialaste tervisele, kehalisele arendamisele, töökasvatusele ning koostööle perekondadega. Kuivõrd eelnimetatud on sõltuvuses lasteasutuste materiaalsest baasist ning töökorras olekust, vaeti ka neid küsimusi.

Tallinna Lenini rajooni koolieelsete lasteasutuste nõupidamisel osalesid rajooni täitevkomitee esimehe asetäitja **L. Kaupužs** ja Haridusministeeriumi koolieelsete lasteasutuste valitsuse juhataja asetäitja **T. Peterson.** Ettekannetega esinesid haridusosakonna juhataja **J. Liitmäe** ja Kesklinna Lastepolikliiniku arst **N. Norik.**

Seljataha jäänud tööaasta kujunes Lenini rajooni lasteasutustele üpris raskeks ning palju paremas seisus ei saanud alustada praegustki. Rajoonis on 56 koolieelset lasteasutust (neist 34 haridussüsteemi kuuluvat 3165 kohaga ning 22 ametkondlikku 2560 kohaga), kellel enamikus kasutada vanad, kas kohandatud või kapitaalremonti vajavad hooned, kus alatasa kimbutavad mitmesugused avariid. Uusi lasteasutusi pole rajoonis ammu juurde ehitatud.

Avarii- ja kapitaalremontide tõttu jäi kohe läinud õppeaasta algul suletuks 28 rühma, mis tegi kokku 280 sõimeja 450 aiakohta. Septembri keskel sulges avarii tõttu uksed 50. lasteaed. Aastavahetuse eel suudeti suletud rühmade arvu vähendada poole võrra, kuid olukord halvenes taas näärikülmade saabudes — avariiseisu sattusid veel 13., 14. ja 37. lasteaed ning 124. lastepäevakodu. Mitmel lasteasutusel tuli avariide likvideerimiseks katkestada töö mõnikord pikemakski ajaks, sageli ühel ja samal asutusel mitu korda. Lubamatult pikaks venis laste kodusolek 50., 64., 68. ja 49. lasteaias. Lisaks sellele suleti rühmi lühemaks või pikemaks ajaks (3—4 nädalaks) kaadri puudumise pärast.

Samad hädad pole kadunud tänaseni — üle tähtaegade veninud remonditööde tõttu ei saa avada 9 rühma, kuid järjekorras on ootamas ligemale 2000 poissi-tüdrukut, kellest 171 peaksid koha saama eelisjärjekorras. Normaalset tööd häirib ka kaadri defitsiit — täitmata on üle 30 kasvatajakoha, rääkimata abipersonalist.

Loomulikult ei saa niisuguste tingimuste korral juttu olla väga headest tulemustest laste tervise kaitsel ja tugevdamisel. Tänavu nõuab olukord otsustavat parandamist. Paremini kui mullu on vaja ette valmistuda kütteperioodiks. Laste, eriti sõimelaste haigestumine oli sage rühmaruumide temperatuurirežiimi järskudest muutustest tingitult. Kategoorilisem tuleb olla lastevanemate suhtes, kes toovad lasteasutusse kas või näiteks nohuseid lapsi, kes võivad nakatada paljusid teisi. Niisugused lapsed tuleb tingimata koju tagasi saata. Lastepolikliinikud aga on kohustatud lastevanematele andma töövabastuse ka siis, kui lapsel ei ole kõrgenenud temperatuuri. Haigestumiste vältimine eeldab ka senisest paremat koostööd lastepolikliinikute, lasteasutuste meditsiinipersonali ja lastevanematega. Eriti hoolikalt tuleb kontrollida hommikuse filtri tööd lastesõimedes.

Teatavat edu on saavutatud laste kehalisel arendamisel, tugevdatud selleks vajalikku materiaalset baasi. Reguleeritud on kehalise kasvatuse tundide koormust, tundide sisutihedust, harjutuste õiget valikut. Töökogemuste saamiseks jälgiti kehalise kasvatuse näittunde 25. lastesõimes, 59., 103., 116. päevakodus ja 31., 67., 68. lasteaias. Väheefektiivsed on aga olnud õuetunnid, alati ei arvestata laste individuaalsete iseärasustega. Liialt vähe juhendavad kehalise kasvatuse tunde meditsiinitöötajad. Paljudes lasteasutustes on populaarseks saanud sportlikud mängud, spordipeod ja sportlik tegevus õues. 12 lasteasutuses on hakatud tegelema nn. süvendatud kehalise kasvatusega — toimuvad treeneritunnid.

Laste tervise tugevdamise ja kaitse huvides on hoogustunud sanitaar-haridustöö lastevanemate hulgas. Tervishoiusisulised laualehed lastevanematele ilmuvad 25., 23., 30., 32. lastesõimes, 59., 103., 125. lastepäevakodus, 68. lasteaias. Neid materjale tutvustati Vabariikliku Sanitaarharidusmaja korraldatud konverentsil. Sisukamaks ja tulemuslikumaks on muutunud töö uute laste vanematega. Kui üldiselt teeldakse pinnapealselt defektsete perekondadega, siis mõjusam on see töö 3., 13., 18., 50., 68. lasteaias ja 103. lastepäevakodus.

Veel ei rahulda kontaktid koolide ja lasteasutuste vahel. Sageli ei tea üks, mida teine teeb või nõuab. Koolid saaksid hea tahtmise korral lasteasutusi palju rohkem aidata. Head suhted on sisse seadnud 8. lasteaed 29. 8-kl. kooliga, 51. lasteaed ja 59. lastepäevakodu 39. keskkooliga, 3. lasteaed ja 103. lastepäevakodu 20. keskkooliga, 13. ja 18. lasteaed 7. keskkooliga jpt. Laste kooliks ettevalmistamisega tegelevad parimad kasvatajad ning seni on koolid andnud nende tööle kiitva hinnangu — lapsed iseseisvad, kiire kohanemisvõimega, hea lugemisoskusega, käelises tegevuses ning muusikaliselt arenenud.

Edasiminekut täheldati ka **töökasvatuses.** Hoogustunud on töötubade sisseseadmine, tööoskusi kinnistatakse vaba aja tegevustes. Läbimõeldult tutvustatakse täiskasvanute tööd, kujundatakse eneseteenidusharjumusi. Nõuetele ei vasta aga ei loodusnurgad ega laste töökorraldus nendes. Suuremaid võimalusi tuleks leida laste ja lastevanemate ühistööks.

Analüüsides rajooni lasteasutuste materiaalset varustatust, avaldas J. Liitmäe tunnustust paljudele juhatajatele, kes on saavutanud selles märgatavat edu tänu heale koostööle šeffide ja lastevanematega. Šeffide abil on tehtud hulgaliselt sanitaar- ja avariiremonditöid, parandatud või ehitatud piirdeaedu, muretsetud lastemööblit, mängu- ja õppevahendeid. Šefid on lahkelt abistanud ka veokitega nii laste kui ka töötajate ekskursioonideks, andnud reisi- ja puhketuusikuid. Hea koostöö eest šeffidega nimetati paremate seas 3., 8., 18., 53., 68. jpt. lasteaedu, 59., 103., 116. päevakodu ning 30., 32. ja 14. sõime. Nõrgaks hinnati aga haridusosakonna majandus- ja remondigrupi abi. Suuri häireid on tsentraliseeritud korras tellitavate kaupade kättesaamisel, kord ei saabu need õigel ajal, kord on neid liialt vähe. Eriti palju vaeva tuleb näha toidunõude, pesemisvahendite, paberkaupade ja pehme inventari muretsemisel. Paljudel lasteasutustel puuduvad hädavajalikud õppevahendid (värvipliiatsid, pintslid, joonistuspaber jpm.), sest neid ei müüda arvega. Sellest johtuvalt on lasteasutuste juhatajad liialt hõivatud majandusmuredest ning kaob käest aeg, mil nad peaksid tegelema oma põhitööga — õppe- ja kasvatustöö suunamise ja kontrollimisega, aga samuti iseenda ning kasvatajate ideelis-poliitiliste ning pedagoogiliste teadmiste täiendamisega. Juhatajatel ja ametiühingu kohalikel komiteedel seisab ees suur töö eri-hariduseta töötajate edasi õppima suunamisel. Praegu õpib eri-hariduseta kaadrist edasi vaid 28 töötajat, s. o. 5% nende üldarvust. Vähevõitu. Soovida jätab kasvatajate osavõtt metoodikaringidest. Rõõmustavalt märgiti, et eelmisel õppeaastal hakkas aktiivselt tööle lastesõimede meditsiiniõdede metoodikaring.

Nagu eelöeldust järeldub, on Tallinna Lenini rajooni lasteasutustel ees pingeline tööaasta. Eelmise aasta põhiülesannete täitmine jätkub tänavugi. Nõupidamisel kuuldud kriitika ja töövigade läbiarutamine, nendest omapoolsete järelduste tegemine ja töösuundade seadmine on lasteasutuste kollektiivides kõige lähema aja ülesanne. Edukamale tööle kohustavad NLKP Keskkomitee otsus «Ideoloogiatöö ja poliitilise kasvatustöö edasisest parendamisest», mis sisuliselt puudutab nii lasteasutuste töötajate endi kui ka lastega tehtavat ideelis-poliitilist ja kõlbelist kasvatustööd, aga ka jätkuv rahvusvaheline lasteaasta.

Nõupidamise põhiettekandeid täiendasid oma töökogemusi edastavate sõnavõttudega 30. lastesõime juhataja **M.-M. Varbola,** 116. lastepäevakodu kasvataja **G. Malahbova, T. Kello** (56. lasteaed) ja **H.-V. Andresoo** (103. lpk.).

Sõna võtsid ka täitevkomitee esimehe asetäitja **L. Kaupužs** ja Haridusministeeriumi koolieelsete lasteasutuste valitsuse juhataja asetäitja **T. Peterson.**

VIIVE LEHT

TÄIENDUSKURSUSLASED KLASSIVANEMAST

Klassivanem oli eelmisel õppeaastal uueks liikmeks klassi õpilasaktiivis. Mida tegid klassivanemad, kuidas kujunesid nende suhted teiste aktivistidega ja mil määral mõjutas see klassijuhataja tegevust — sellest oli juttu eesti keele ja kirjanduse õpetajate kursustel Viljandis.

Peaaegu täpselt aasta tagasi ilmus õpilaskomitee määrus (NÕ nr. 34, 26. augustist 1978. a.). Juba esialgne tutvumine määrusega suunas selle elluviimise juhendajate — koolijuhtide ja klassijuhatajate mõtted järgmisele. Esiteks: õpilaskomitee ülesannete hulgas pole ühtki sellist, mida enne õpilaskomitee moodustamist ei oleks suuremal või vähemal määral täitnud pioneeri- või komsomoliorganisatsioon. Järelikult ei laienenud õpilaskomitee asutamisega õpilasomavalitsuse tegevuspiirkond, vaid tekkis vajadus jaotada tegevus pioneeri- ja komsomoliorganisatsiooni ning õpilaskomitee vahel. Tegelikult laienes siiski ka õpilasomavalitsuse tegevuspiirkond, kuna mitmed funktsioonid, mis varem olid pioneeri- ja komsomoliaktiivi ülekoormatuse tõttu pealiskaudselt või formaalselt täidetud ja seega õpilaste silmis täitmata, muutusid õpilaskomitee käes olulisteks, õpilaskonda haaravateks, tõelist omaalgatust ja initsiatiivi nõudvateks tegevusaladeks (näiteks korrapidamine).

Teiseks: õpilaskomitee ja klassivanemate valimisega kujunesid nii ülekooliliselt kui ka klassides uued suhted tippjuhtide vahel. Kui seni oli koolis (nii pioneeri- kui komsomolialistele) ja igas klassis üks tipporgan ja selle tippjuht, siis nüüd on neid kaks. Seega võimalus ja vajadus asjade otsustamisel nõu pidada (kaks pead on kaks pead), tööd omavahel jaotada ja ennast parimast küljest näidata. Kõik täpselt nii, nagu «suurte» ühiskonnas, mis on juhtimise mudeliks õpilasomavalitsuses.

Ei saa kahjuks öelda, et eelmine õppeaasta eriti häid kogemusi õpilaskomiteede ja klassivanemate töömailt oleks andnud. Küllap olid sellel oma põhjusedki, näiteks uue õpilasomavalitsuse valimine nende õpilaste hulgast, kes pioneeri- ja komsomoliaktiivi valimisel «jäid», mõningane ebaselgus uue organi funktsioonides ja vahekorras pioneeri- ja komsomolikomiteega ning lõpuks, mida ei saa mitte märkimata jätta, kahtlev ja isegi negatiivne hoiak pedagoogide hulgas uue organi suhtes (milleks seda vaja on, kõik, mis vaja teha, oli seni ka tehtud, ainult koosolekuid ja protokolle tuleb juurde). Seda rõõmustavam oli Viljandis õpetajate arvamusi kuulates tõdeda, et uus organ on endale eluõiguse võitnud. Kõlama jäi üsna tagasihoidlik, kuid asjalik ja kindel arvamus: klassivanemat on vaja. Ja mis salata: mõnigi seni kahelnud kolleeg nõustus selle seisukohaga ilmselt sealsamas esmakordselt.

Eluõiguse võitsid klassivanemad neis koolides, kus neile konkreetseid, jõukohaseid ülesandeid anti, mille täitmine neile kollektiivis autoriteedi kindlustas. Sellisteks ülesanneteks olid kõige sagedamini korrapidamise organiseerimine, ühiskonnakasulik töö ja mitmesuguste ürituste korraldamine. Autoriteedi aluseks sai asjaolu, et nende ülesannete täitmisel õpilasomavalitsus mitte näiliseks, vaid tegelikuks kujunes. Näiteks küsimusele: milline on teie osa oma klassi korrapidamise organiseerimisel, vastasid nende klasside juhatajad — mõnikord tullakse nõu küsima hinnete panemisel või kokkuvõtete tegemisel üldkogunemisele. Need klassijuhatajad olid sedavõrd «vabad» korrapidamise organisatsioonilisest küljest, et nad selle peensusi täpselt ei teadnudki.

Oleks viga süüdistada koole ja klassijuhatajaid selles, et nad esimesel tegutsemisaastal klassivanematelt kõigi määruses esitatud ülesannete täitmist ei nõudnud. Seal, kus seda taotleti, jäid tulemused hoopis kesiseks. Õpetajad märkisid, et õpilaskomitee ja klassivanemate ülesannete hulgas on neidki, mida õpilasomavalitsus (pioneeri- või komsomoliorganisatsioon) kunagi päris omaks pole võtnud. Niisugusteks ülesanneteks peeti (eriti vanemate klasside juhatajate poolt) õpilaste väljanägemise kontrollimist, mõningaid distsipliini ja korra, aga samuti õpiedukusega seotud ülesandeid. Õpilaskomitee käest võis nende ülesannete täitmise nõudmisega saavutada ainult õpilaste aktiivsuse langust ja teha otseselt halba tema autoriteedile. Paraku esines raskusi ka tavapäraste, õpilasomavalitsusele omaste ülesannete puhul.

Koolides ollakse üldiselt harjunud ühiskonnakasuliku töö tundide arvestusega. Selle kohta on mitmeid juhendeid ja kõigile, nii õpetajatele kui ka õpilastele, on arusaadav ja vastuvõetav, et täpne arvestus võimaldab kontrolli, võrdlemist ja hinnangute andmist tehtud töö hulgale ja kvaliteedile, on kasulik ja vajalik sotsialistliku võistluse organiseerimisel. Kaugeltki nii üksmeelsed ei olda ÜKT tundide normi (50 tundi õpilase kohta) suhtes. Tegelikult ei määra ÜKT tundide hulka mitte õpilaste arv koolis, vaid töö hulk, mida on vaja teha. Väikestes koolides norm (50 tundi) ei innusta kedagi, sest teha tuleb niikuinii rohkem, suurtes koolides (eriti linnas) läheb asi tundide tagaajamiseks. Seega on ÜKT tundide norm formaalsus, millega tegelda tuleb õpilaskomiteel ja klassivanematel. Kas ei oleks õigem loobuda formaalsustest, mis puudutavad kasvatustööd, eriti kui see toimub õpilasomavalitsuse kaudu? Mida me kaotaksime ÜKT tundide normi ärajätmisega? Kogu esinduslik õpetajaskogu Viljandis ei osanud midagi olulist leida. Mõte liikus kaugemalegi — aga kui ka tundide arvestusest loobuda? See mõte kutsus esile hulgaliselt vastuväiteid, kuid — kas pole tõde siiski nende poolel, kes leiavad, et töötund on ületähtsustatud? Töörõõmu asemel on esikohal tundide arv — mida rohkem, seda parem! Kas ei õpeta me nii õpilast iga liigutuse eest tasu nõudma ja õpilasomavalitsust seda arvestama, juurdekirjutusi tegema, tasu töö eest selle tegelikust tulemusest ja ühiskonnakasulikkusest tähtsamaks pidama? Huvitav, kui haridusjuhtidel tuleks mõte anda ÜKT arvestuse korraldamine otsusta õpilastele endile, kuidas nad selle korraldaksid!

Mõttevahetust õpetajate hulgas põhjustas ka õpilaskomitee ülesanne pidada õppetundidest osavõtu arvestust. Peeti küllaldaseks seni kehtivat kolmekordset arvestust. Kui see pole aidanud puudumiste arvu vähendada, vaevalt siis neljaski... Hoopis keerulisem oli leida vastust küsimusele, kuidas peaksid klassivanemad aitama võidelda puudumiste vastu. Poleemikat põhjustas see küsimus vanemate klasside juhatajate seas. Tuli tõdeda, et ammu on lepitud teatud formalismiga põhjusega ja põhjuseta puudumiste arvestamisel, eriti kui tegu on koduste põhjustega. Kas ühe õppeaine põhjalikumale õppimisele kulutatud päev on igal juhul kurjast? Või «kodune põhjus»? Aga ühiskondliku töö tegemine tundide ajal, mis see on? Tundub, et juhul, kui me võtaksime omaks mõtte, et mitte igal juhtumil ei ole õpilase jaoks kõige vajalikum olla tunnis, vaid tema jaoks võib olla samal ajal teisi, olulisemaidki töid, tekib tõsine tegevusväli õpilasomavalitsusele nende küsimuste lahendamisel, ühistöö klassijuhataja ja klassivanema, õpilaskomitee ja pedagoogilise kollektiivi vahel ja suur, tõsine, pole vist palju öelda — riiklik vastutus.

Kõige enam rakendati möödunud õppeaastal klassivanemaid kõikvõimalike jooksvate ülesannete lahendamisele, klassi elu korraldamisele. Klassivanemate kaudu korraldati kõik tunniplaani ja õpperuumidega seotud küsimused, anti edasi juhtkonna korraldused ja teated, koguti jooksvat informatsiooni. Kujunes ka esialgne tööjaotus klassivanema ja pioneerirühma nõukogu esimehe või klassi komsomoliorganisatsiooni sekretäri vahel. Ja siit ka küsimus: keda valida klassivanemaks? Hästiarenenud kollektiivis on mitmesuguseid liidreid: liidrid-organisaatorid, liidrid-initsiaatorid, liidrid õhutajad, liidrid-generaatorid, liidrid-erudiidid, liidrid-meistrid jt. Klassivanemaks peeti sobivaimaks liidreid-organisaatoreid, aga ka liidreid-meistreid. Viimaseid eelistasid eriti naisklassijuhatajad, kes tundsid tõhusat abi olevat poisist klassivanemast, kellel on kuldsed käed, mis vajaduse korral kruvikeeraja või haamri järele haaravad. «Kuldsuud», liidrid-generaatorid ja liidrid-õhutajad arvati rohkem sobivat pioneeri- ja komsomoliaktivistideks. Parima lahenduse andis sellele küsimusele üks kursuslane (meesõpetaja), kes kirjeldas oma klassi klassivanemat kui parimas mõttes «maanaiselikku» tütarlast, keda tema arvates iialgi pioneeriaktiivi ei oleks valitud, kuid kes klassivanemana oli asjalik, arukas ja tasakaalukas «perenaine», kes oskas klassi elukäiku korraldada. Ei tahaks öelda, et klassivanemad mingil määral ühepalgeliseks peaksid kujunema — peaasi, et nad oma klassis oleksid omal kohal ja uus amet kandjale sobiv. Eks selletõttu ongi võimalik mõningatest klassivanemate ühistest omadustest rääkida.

Üsna tagasihoidlikud oldi eelmisel õppeaastal klassikoosolekute korraldamisega. Need koosolekud, millest juttu tehti, tundusid olevat koosolekud koosolekute pärast, millest klassijuhatajate arvamust mööda mingit kasu polnud. Ka käitumishinnete arutamiseks ei vajatud üldreeglina klassikoosolekut: see toimus tavaliselt klassijuhataja eestvedamisel klassijuhatajatunnis, paremal juhul pioneeri- või komsomoliorganisatsiooni juhtimisel, kõige sagedamini ei toimunud üldse. Mõned klassijuhatajad avaldasid arvamust, nagu oleks seegi õpilaskomitee õigus — rääkida kaasa käitumise hindamisel — formaalne. Põhjusi selleks nimetati kaks: esimeseks põhjuseks on kehtiv käitumise hindamise süsteem (alles lõppklassis tekib huvi eeskujuliku käitumishinde vastu, vahepealsetes klassides on ükskõik, kas eeskujulik või rahuldav), teiseks aga asjaolu, et ükski õpilane oma klassikaaslase kohta niikuinii midagi halba ei ütle. Hinne hindeks, kuid jõuda niikaugele, et klassikollektiivi seisukoht oma liikmete käitumisele hinnangu andmisel oleks arvestatav nii ülekoolilises õpilasomavalitsuses kui kooli juhtkonna ja pedagoogilise kollektiivi poolt, peaks küll kujunema iga klassikollektiivi auküsimuses, ja klassijuhataja koostööst õpilasomavalitsusega oleneb, kas selleni jõutakse. Võimalik, et see nõuab ka mõne klassikoosoleku mahapidamist, mis tõesti koosolek on. Ja ehk leitakse teisigi küsimusi, mille otsustamisega ilma klassikoosolekuta toime ei tulda.

Õpilaskomiteede tegevuse esimest aastat (üle pika vaheaja) ei saa küll edukaks pidada, kuid üht-teist ta siiski andis. Kas või sedagi, et sundis koolijuhti ja klassijuhatajat uuesti mõistma, milleks õpilasomavalitsust, seda ainult kooli oma ja direktorile alluvat, üldse vaja on. Sundis mõtlema veel kord vanale tõele, et kool on õpilaste oma kool ainult sel juhul, kui nad selle elu oma aktiivse tegevusega ise korraldavad. Ei ole sugugi lõpuni samastatavad pioneerielu, komsomolielu ja koolielu. Igaühel neist on oma eripära, mis igakülgselt arenenud isiksuse kasvatamisel teisega asendatav pole ja ilma milleta arenev isiksus tervikuna igal juhul vaesemaks jääb. Kooli teevad oma kooliks tema kollektiivis valitsevad kirjutatud ja kirjutamata seadused, traditsioonid. Oleks loomulik, kui koolitraditsioonide kandjaiks saaksid õpilaskomiteed. 1. september, kooli aupäev, vilistlaste päev, viimane kell ja lõpupidu, kooli lipp ja autahvel — kõik need peaksid kuuluma õpilaskomitee tegevuspiirkonda. Paika tuleks panna asjad ka igas klassis. Algaval õppeaastal on seda võimalik õigel ajal teha, sest kõik funktsionäärid on õppeaasta algusest peale olemas. Kui klassijuhataja õppeaasta alguses klassikollektiiviga tehtava töö plaanid nendega koos läbi arutab, küllap leitakse igale sobiv osa nende elluviimisel. On olemas kõik eeldused, et teine aasta kujuneks õpilasomavalitsusele esimesest edukamaks. Oma osa etendavad selles ka need, kuigi vähesed kogemused, mida suvel täienduskursustel kolleegidelt saadi.

HILJA TOMBU,
TPedI vanemõpetaja

NOORSOOTEATRI UUEST HOOAJAST

Kõigepealt tuleb juttu kahest esietendusest. Esimene neist on «Rästiku pihtimus» Mati Undi dramatiseeringus, lavastuses ja kujunduses, tehtud Aleksei Tolstoi 1928. aastal kirjutatud jutustuse «Siug» põhjal ja Aleksandr Bloki, Eduard Bagritski ning Sergei Jessenini värsse kasutades. See on ühe-näitleja-etendus. Marje Metsur esitab dramaatilise loo noorest naisest Kodusõja rasketel aastatel. Kodanlaseperekonnast seitsmeteistkümneaastane Olga elab üle vanemate tapmise, vangistuse valgete juures ja usu kaotuse vana ühiskonna õiglusse, temast saab Punaarmee ratsaväelane. Hukkub mees, keda ta armastab, kahekümne kolme aastaselt tuleb tal teist korda täielikult oma elu muuta — sõdurist peab saama rahuaegne töötaja. Võimust võtnud nepiajaga ei suuda ta kohaneda. Meeleheites tulistab Olga teda vihkavaid väikekodanlasest ühiskööginaabreid. Tema teo suhtes oldi jutustuse ilmumise ajal üpris vastandlikel seisukohtadel ja korraldati väga tuliseid kirjanduslikku kohtu istungeid. Tänaste õpilaste jaoks peaks «Rästiku pihtimus» peale ajaloosündmuste elustamise tõeliselt tähtis olema inimisiksuse kõigil aegadel keeruka ja vastuolulise kujunemise kirjeldusena.

Teise esietenduse pealkiri on «Kääbus». Selle on lavastanud Kalju Komissarov rootsi kirjaniku Pär Lagerkvisti järgi, kujundanud Tõnu Virve. Seegi on monoloog-etendus. Oma vürsti poolt ahelaisse pandud kääbus jutustab möödunud ja praegusest elust. Lavastuses on monoloog jaotatud nelja ossa, igaüht neist esitab eri näitleja (Raivo Rüütel, Rudolf Allabert, Enn Kraam, Ilmar Tammur). See 1944. a. kirjutatud lugu ei räägi muidugi niivõrd tollest kaugest ajast, mil tegevus toimub, vaid inimlikust kurjusest üldse, õelast kääbusest meis enestes. Üheks konkreetseks raamatu loomise ajendiks, kuigi mitte ainsaks, on Lagerkvistil kindlasti olnud fašismi tekkimine ja areng.

Need mõlemad on Laial tänaval asuva väikese saali etendused. Samas on Mati Undil lähema poolaasta kestel plaanis veel «Ma armastasin sakslast» (A. H. Tammsaare romaani järgi).

Salme tänava suur saal on praegu remondis, mängima saab seal hakata alles oktoobri lõpul. Peale vanemate lavastuste on väga paljudel nägemata lavakunstikateedri diplomietendus «Makarenko koloonia» kateedrijuhataja Aarne Üksküla nimiosas ja Tallinnas õieti üldse veel mängimata «Rätsep Õhu meenutused» (August Kitzbergi tuntud jandist on Priit Aimla ja Kaarel Kilveti abiga saanud lauludega komöödia). Otse remondi lõppedes hakkab Kalju Komissarov lavaproove tegema jugoslaavia kirjaniku Ivo Brešani maailmas väga palju mängitava groteskse tragöödiaga «Hamleti» lavastamine Alamkolka külas». Väga koomiline lugu sellest, kuidas põllumajanduskooperatiivi liikmed hakkavad oma arusaamist mööda ümber tegema ja mängima «Hamletit» kasvab lõpuks päris Shakespeare'i tragöödia sarnaseks. Selle järel peaks Eero Spriidi käe all lavale jõudma eriti teismelistele määratud muusikaetendus (Olav Ehala!), mille aluseks Richard Bachi «Jonathan Livingstone Merikajakas» ning Jeanne d'Arc'i, Giordano Bruno ja koos oma kasvandikega koonduslaagrisse läinud Poola pedagoogist kirjaniku Janusz Korczaki kohta käivad biograafilised ning kirjanduslikud materjalid, samuti Marie Underi, August Sanga ja Sergei Jessenini luule. Kalju Komissarovil on suurel laval kavas veel Mihhail Šatrovi näidend «Sinised hobused punasel murul». Selles väga tugevas ajaloolises dokumentaaldraamas räägitakse ühest päevast Lenini elus, 1920. aasta septembris, päevast, mis autori järgi määrab Nõukogude riigi suure juhi väga olulise kõne sisu komsomoli III kongressil. See on esimene näidend Leninist, kus peaosa mängiv näitleja on ilma portreelise grimmita.

Ja veel üks uudis. Mati Unt valmistab luuleetendust õppimisest ja õpetamisest, mida mõned näitlejad spetsiaalselt koolides esitama hakkavad.

Septembrikuu jooksul on Pärnu, Kingissepa, Hiiumaa ja Haapsalu rajooni õpilastel-õpetajatel võimalus omas kodus vaadata «Rätsep Õhu meenutusi» ja enamikus kohtades ka väikestele lastele mõeldud «Kolme põrsakest», millega üks osa Noorsooteatri trupist ringi rändab. 15., 16. ja 17. septembril aga näevad tartlased «Makarenko kolooniat».

«RÄSTIKU PIHTIMUS». Olga Zotova — Marje Metsur.
GUNNAR VAIDLA foto

KADI VANAVESKI

Ise tehtud, hästi tehtud

Nii arvasid õpilaste omavalitsusest koolide komsomoliliidrid, kellega paar päeva enne uue kooliaasta algust Kose-Lükatil ülevabariigilises seminarlaagris juttu sai aetud. Isetegemise teemal ütlesid toeka sõna sekka Kiviõli 1. keskkooli komsomolisekretär Ivar Sakk, tema kolleegid Raul Mäesalu Viljandi 1. keskkoolist, Aivar Piisner Paide 1. keskkoolist, Merike Ahusalu Värska keskkoolist, Eda Kuusemäe Turba keskkoolist, Aivar Rand Orissaare keskkoolist ja Mirjam Laager, Aseri keskkooli õpilaskomitee esimees. Viimane hakkab nimetatud kõrgel tööpostil esmakordselt ametisse ja põhjendas komsomolilaagris osalemist juhtimiskogemuste vähesusega, teadupärast pole õpilaskomitee aktiivile ülevabariigilist seminari lähemal ajal ette näha. Niisiis läksid temalgi Kose-Lükati päevad täie ette.

Üksmeelselt kinnitasid vestluskaaslased omavalitsuse mõjujõu kasvu koolielus. Toredasti väitis Ivar Sakk: «Meie koolis õpetajad ülearu hoolitsema ei tiku ja õpilaste ettevõtmistesse vahele ei trügi. Õpilasorganisatsioonide pärusmaaks on jäänud suuremad tavakohased üritused ja ettevõtmised — koolipeod, õpilaskonverentsid ning igat masti klassidevahelised võistlused. Oodatud on õpetajate päev, millal abituriendid tunde annavad ja õhtul spordis õpilastelt ning õpetajatelt mõõtu võetakse.

Kõik uued algatused tulevad ikka õpilaste hulgast. Juhtub sedagi, et õpetajate toa poolelt nurinat kuulda: mis nad jälle välja ei mõtle; eks me näe, mis sellest saab. Kuid direktori toetus on meil peaaegu alati olemas ja alla pole me seni vandunud. Sel aastal tulime mõttele üles soojendada meie kooli kunagine tava — öise tõrvikutega teatejooksuga läbi linna tähistada võidupüha. Ja pessimistide kiuste läks asi korda.

Talvel, Hiina agressiooni aegu Vietnamis, kutsusime kooliraadio kaudu õpilasi vahetunniks aulasse miitingule. Muidugi arutasime komitees eelmisel päeval, et mis ja kuidas. Koostasime stsenaariumi, lasksime valmistada loosungid ja otsisime kohase muusika. Polnud küll suurejooneline, kuid läks viperusteta, ja mis peaasi, ise viisime läbi — algusest lõpuni ja rääkisime sellest, mis südamel.»

Taolistest komsomoliaktiivi korraldatud ettevõtmistest igapäevases koolielus jutustasid teisedki. Kordaläinuks luges Aivar Piisner Paide 1. keskkoolis peetud isetegevuskonkurssi, kus õpilasžürii ees mitme nädala vältel esinesid solistid, ansamblid, rahvatantsijad, võimlejad. Laureaadid esinesid kooliaasta lõpul suurel lõppkontserdil.

Raul Mäesalu pidas teenitult õpilasaktiivi teeneks komsomoliaastapäeva puhuks peetavaid õpilaskonverentse. Viimane, komsomoli juubelile pühendatu, hõivas koos poliitiliste laulude ja plakatite konkursi ning muude ettevõtmistega terve nädala, pani rakkesse kogu komsomoliorganisatsiooni. Seda enam tunti tehtust rahuldust.

Mirjam Laagri jutu järgi on Aseris populaarsed kohvikuklubi õhtud. Elevust tõi poiste ja tüdrukute nädal. Külalised, isetegevusnumbrid — tööd ja vastutust jagus paljudele. Kas nutta või naerda — kui poisid teatevõistlusel ei suuda nööpi ette õmmelda või tüdrukud ei saa naela pakku löödud. Teadagi, puudub töökasvatus — parastasid rivaalid.

Iseenesest mõistetavalt kaldus jutt õpilasomavalitsusest rääkides ka õpilaskomiteede töömaile. Nagu selgus, pole õpilaskomiteede tegevus seni täit hoogu saanud ja igapäevases koolielus jääb lõviosa ühiskondlikust tööst veel komsomolikomitee kanda. Alguse asi, arvati. Tabavalt tegi vahemärkuse Ivar Sakk: «Õpilaskomiteede moodustamisega suurenes tunduvalt kooli juhtkonna tähelepanu õpilasomavalitsusele.»

Õpilaskomiteede põhiülesannete hulka loeti mitmes koolis korrapidamise organiseerimist. Korrapidamisbrigaadi kuulub tavakohaselt üks klass ja peakorrapidajaks klassivanem. Mirjam Laager, Raul Mäesalu, Aivar Rand ja teisedki arvasid, et õpilased saavad selle tööga ladusasti hakkama ning pedagoogidel tasub õpilasi rohkem usaldada. Paides ja mõnel pool mujalgi pidavat korrapidamine veel küll õpetajatega kahasse olema, võib-olla seepärast, et õpetajad harjunud ikka ise kõike üle vaatama — oma silm ju öeldakse olevat kuningas.

Turbas kuuluvat õpilaskomitee funktsioonidesse õppetöö kontroll: korraldatakse reide klassidesse ja peetakse arvestust hilinejate üle. Viimastele avaldanud range arvepidamine kiiresti mõju ning hilinejate arv vähenenud märgatavalt.

Arutasime ka õpilasomavalitsuse haarde laiendamise võimalusi koolielus.

Raul Mäesalu: «Töökasvatuse sektor peaks igas koolis rohkem sõnaõigust saama ja igas õpilases peremehetunnet kasvatama. Näiteks on meil uus koolihoone ja õpilastele tegevust jätkub. Selge see, et õpilastele on õpetajate hulgast vaja juhendajat, mitte aga juhtijat ja igal sammul näpuga näitajat. Hea meelega meenutab ta aprillikuu laupäevakut, mis läks paremini korda kui eelnenud. Koos kooli direktori, majandusjuhataja ja õpilaskomitee esimehega arutasime üksipulgi läbi tööobjektid ja klasside paigutuse laupäevaku töörindel. Kõik olid krabinal töö kallal: kes pesi aknaid, kes pani kardinaid üles, kes riisus muru, kes korrastas spordiväljakut. Suur töö sai tehtud, ja mis peaasi, oli igaühele kohe silmaga näha. Hästi kukkus välja ja arvan, et oleme võimelised taolist igapäevast tööd oma kooli heaks rohkemgi tegema, tarvis ainult öelda. Õpilased ise ju ei tea, kus abi parajasti kõige enam tarvis.»

Eelkõnelejaga oli päri ka Aivar Piisner: «Meil sai õpilaste töörindeks staadioni rekonstrueerimine. Algus tehti kevadel ja jätkus suve läbi, millal iga õpilane pidi töötama seal neli tundi. Palju sai ära tehtud, töötame ikkagi endale, oma kool ja oma staadion ju.»

Koos sai nõu peetud sellegi üle, kuidas õpilasomavalitsuse organid saavad kaasa lüüa koolielus esinevate väärnähtuste kõrvaldamisel: loodrite ja korrarikkujate mõjutamisel. Eelkõige tegeldagu sellega klassis, arvati üksmeelselt. Klassi komsomolikoosolek ja õpilaste käitumishinnete koosarutelu avaldavat soodsat mõju. Viljandi 1. keskkoolis saab klassi komsomolibüroo hindelehed, kuhu iga veerandi lõpul märgitakse õpilase hoolsus, suhtumine õpitöösse, osalemine ühiskondlikus tegevuses ja muu. Nende ühisarvamuste alusel pannaksegi tunnistusele õpilase käitumishinne. Suuremaid eksimusi arutatakse juba kooli komsomolikomitees, kus võetakse vastu omapoolne otsus, mis tehakse teatavaks kooli juhtkonnale või antakse edasi õppenõukogule.

Ent juhtumit, kus komsomolisekretäri peetakse vajalikuks õppenõukogusse sõna sekka ütlema kutsuda, polevat kõnealustes koolides olnud. Õppenõukogu olevat ikkagi õpetajate pühamu ja õpilasorganisatsioonid peavad aru oma juhtorganite — komiteede tasandil, kus küll osalevad ka kooli juhtkonna liikmed.

Ühisvestlusest koorus välja ka kooli komsomolikomitee sekretäri positsioon koolis. Kõigi ühine arvamus oli: suurelt jaolt oleneb see kooli juhtkonna toetusest.

Raul Mäesalu pidas koostööd direktor Evald Laprikuga igati soodsaks: «Enne iga suurüritust tunneb direktor huvi selle ettevalmistuse käigu kohta. Siis arutame nagu mees mehega kõik läbi, sest iga kord ei tulegi ise ühe või teise asja peale. Taoline ühisarutelu aitab kõvasti ka hiljem, mõnda teist üritust paika pannes, oled juba kogenum. Kuna meil ka klassivälise töö organisaator vahetus, siis seda enam oli just direktori abi väärt. Abi saame ka õpetajatelt. Tihe side on mul kooli parteiorganisatsiooni sekretäriga, kes annab nõu ja aitab. Meil on suur kool ja iga sammu pärast juhtkonna jutule ei jookse. Seepärast on igal sektoril veel oma hooldusõpetaja, kelle poole võib asja selgitamiseks pöörduda.»

Rauli väitega nõustusid kõik. Mirjam Laager kiitis omakorda Aseri keskkooli õpetajatest kommunistlikke noori, kes õpilasomavalitsusorganite töö oma šefluse alla võtnud.

Ent nii tüdrukud kui poisid arvasid sedagi, et koolielu õpilasliider olgu ikka poiss, mehe sõna peab majas olema. Tuli jutuks seegi, et nii mõnigi kord püüavad õpetajad tütarlaste kandidatuuri sekretäri kohale läbi suruda, võib-olla seepärast, et tütarlapsed on sõnakuulelikumad ja käsutäitjamad.

Komsomolisekretäri kohustused nõuavad suhtlemiskunsti ka väljaspool kooli, kus otseseks suunajaks just komsomoli rajoonikomiteed. Igati oldi päri vajalike seminaridega, mis rajoonis korraldatakse, kuid ometi öeldi välja sedagi, et koolisekretär käib poolaastaski mitu korda rohkem rajoonikomitees, kui mõni rajoonikomitee sekretär mitme aasta jooksul koolis. Igapäevases töös oleks ka rajoonikomitee abi enam vaja, et see ei piirduks ainult pidulikel üritustel ja üldkoosolekul osalemisega.

Jutuajamisest Kose-Lükati aktiivilaagris jäi kõlama mõte — komsomolikomitee ja õpilasliidrid ei taha olla käsutäitjate rollis, vaid tunnevad vajadust ise teha, ise otsustada, ise vastutada. Loogem siis selleks igas koolis soodus pinnas ja toetagem neid.

ÜLO TIKK

PÜHENDATUD KOOLILE

NSV Liidus on välja antud rohkesti postmarke, mis on pühendatud õpetajatele ja koolile.

1964. a. tähistati N. K. Krupskaja (1869—1939), partei- ja riigitegelase, nõukogude haridussüsteemi ühe rajaja 95. sünniaastapäeva. Selle tähistamiseks lasti käibele tema portreega postmark.

1930. aasta augustis toimus Leningradis esimene üleliiduline pedagoogikanäitus. Sel puhul lasti välja erimark, millel näeme kooliõpilasi seinalehte koostamas. 1959. a. tuli käibele kahest margist koosnev seeria «Tugevdada kooli sidet eluga!» Ühel margil näeme õpilasi tootmispraktikal, teisel õppetööd õhtukoolis. Nõukogude võimu esimestest päevadest seati kasvava põlvkonna õpetamine ja kasvatamine tähelepanu keskpunkti. Üheks probleemiks oli hoolitsus kodutute laste eest. 1929. a. anti välja margiseeria. Markidel näeme endisi kodutuid töötamas põllumajanduses ja tööstuses.

Kõigile on tuntud silmapaistva nõukogude pedagoogi A. S. Makarenko (1888—1939) raamatud. 1962. a. ilmus tema portreega postmark. 1974. a. tähistati silmapaistva vene pedagoogi Konstantin Ušinski (1824—1871) 150. sünniaastapäeva. Selle tähistamiseks tuli käibele tema portreega postmark. Paljudel markidel on kujutatud meie maa rahvaste silmapaistvaid haridustegelasi.

Me kõik oleme käes hoidnud aabitsat. See raamat meenutab alati esimesi koolipäevi, esimest õpetajat koolimajas. 1974. a. tähistati esimese trükitud aabitsa ilmumise 400. aastapäeva. Esimese teadaoleva vene trükitud aabitsa andis 1574. aastal Lvovis välja vene esitrükkal Ivan Fjodorov. Ainsat teadaolevat säilinud eksemplari hoitakse Harwardi ülikooli raamatukogus.

Varajasemad teated eestikeelsest aabitsast pärinevad 1642. aasta algusest. 1686. a. ilmus B. G. Forseliuse koostatud aabits, mis ei ole säilinud. Eestikeelsete aabitsate teadaolevaid vanimaid eksemplare — põhjaeestimurdeline (1694) ja lõunaeestimurdeline (1698) — säilitatakse Lundis.

Aabitsa ilmumise 400. aastapäeva puhul andis NSV Liidu Sideministeerium välja 4-kopikalise mitmevärvilise postmargi. Margil näeme aabitsa teist lehekülge, tähestikku ja Ivan Fjodorovi trükimarki.

ELMAR RATASSEPP,
ÜFÜ liige

UUS ÕPPEAASTA «TELEKOOLIS»

Esimene koolinädal tõi vaatajani juba terve hulga õppesaateid, mida kooli alguse saginas ei olnud võib-olla aega märgatagi.

Lootuses äratada teie huvi mõne saatesarja vastu, millest õpetaja võiks hankida tõhusat abimaterjali ainetundideks, püüan käesolevas kirjutises tutvustada «Telekooli» õppeplaane sellel õppeaastal.

Kõik saatesarjad on koostatud eesmärgiga anda õpilastele lisamaterjali õppeprogrammi kõige keerukamate ainelõikude sügavamaks tundmaõppimiseks. Õppeplaani ja saatesarjade ettevalmistamisel on arvestatud üldhariduskoolide õppeprogramme, kuid paljud neist sobivad vaatamiseks ka tehnikumide, pedagoogiliste koolide ja kutsekoolide õpilastele.

Tänavu leiavad vaatajad «Telekooli» saatekavast sarju järgmistes õppeainetes: eesti kirjandus, vene keel (2. klass ja 6.—8. klass), kodulugu, ajalugu, matemaatika, füüsika, keemia, bioloogia, geograafia, inglise keel. Lisaks veel saatesarjad elukutsevalikust, seadusandlusest, filmikunstist, fotograafiast, teaduse suurkujudest ning saated poiste ja tüdrukute käsitööoskuste ning kunstimeele arendamiseks.

Traditsiooniliselt on «Telekool» eetris kaks korda päevas, hommikuti kell 9.05 ja õhtupoolikuti kell 17. (Mõned saated ka 17.15 ja 17.30 — vastavalt «Telekooli» teatmikus esitatud kalenderplaanile.) Kahjuks peab siinjuures tunnistama tõsiasja, et halvaks traditsiooniks on saanud Eesti NSV Haridusministeeriumi, Vabariikliku Õpetajate Täiendusinstituudi ja ETV ühistööna valminud teatmike koolidesse hilinenud kohalejõudmine.

Meie hommikused saated on 15 ja 25 minuti pikkused ja on mõeldud jälgimiseks õppetunnis õpetaja juhendamisel. Õhtupoolsete saadete koostamisel on arvesse võetud koolides tegutsevate fakultatiivkursuste, klubide ja ringide tegevusprogramme. Need on mõeldud eelkõige õpilaste enesetäiendamiseks ning vaba aja sisustamiseks.

Ja nüüd lähemalt saatesarjadest.

Algklasside õpilasi ootavad tänavu jällegi õpireisid põllule ja metsa, piima- ja lihakombinaati, tehastesse ja ettevõtetesse, tutvutakse metsa- ja koduloomade eluga, lindude rännete ja aastaaegade vaheldumisega, heidetakse pilk merede ja ookeanide sügavusse. «Teleekskursioonid» on meie saatekavas kaks korda kuus kolmapäeva hommikuti.

2. klassi õpilasi püüab teleekraan abistada vene keele õppimisel. Appi tulevad juba tuttavad tegelased karupoeg Miška ja nukk Lora. Saated «Кто и что» (15 min. pikkused) on koostatud 2. klassi vene keele õpiku alusel, nende autoriks on õpiku koostanud Eesti NSV teeneline õpetaja Natalie Pentre. Saatesari on õpetajatele eelmistest aastatest tuttav, muutunud ei ole ka saadete eetrisoleku aeg — igal neljapäeval kell 9.05, saadet korratakse samal päeval kell 17.

Jätkuvad meie keeletunnid vene ja inglise keelest. Huvitav programm on seekord vene keelest. Saated on mõeldud 6.—8. klassi õpilastele, kordusmaterjalina sobib neid saateid kasutada aga kuni 11. klassini, olenevalt õpilaste keeleoskusest. Koos keeleõpetusega antakse saadetes teadmisi ka Nõukogudemaast, meie riigi ajaloost, rahva eluolust, nõukogulikest traditsioonidest. 6.—8. kl. õpilastele aga korraldatakse teadmiste võistlus vene keeles. Loodame, et vene keele õpetajad suunavad õpilasi mitte ainult saateid jälgima, vaid ka teadmiste võistlusest osa võtma. Paremaid keeletundjaid ootab preemiareis vene kultuurilooga seotud paikadesse.

Jätkub eelmisel aastal alanud saatesari «English for Everybody». Kuigi saated ei ole koostatud vastavuses kooli õppeprogrammiga ning on mõeldud eelkõige laiale vaatajaskonnale praktilise keeleoskuse omandamiseks, oli nende saadete vaatajate hulgas möödunud õppeaastal hulgaliselt koolinoori. Nagu meile saabunud kirjadest selgus, oli raske määrata vaatajate vanusepiiri. Võrdväärse huviga täitsid teleekraanilt antud harjutusi 5.—11. klassi õpilased.

TELEKOOL

Keeletunnid edasijõudnutele — nii vene kui inglise keel — on meie kavas laupäeva hommikuti: kell 9.05 vene keel ja 9.40 inglise keel. Mõlemaid saateid korratakse järgmisel nädalal, vene keelt teisipäeva õhtupoolikul kell 17 ja inglise keelt kolmapäeval kell 17.30.

Rohkesti saatesarju on tänavu 5.—8. klasside õpilastele.

Esmaspäeva hommikuti näitame sellele vanuseastmele bioloogiatundides õpitavale lisaks loodusfilme, neid kommenteerib VÕT-i metoodik Evi Hiis. Filmide loetelu leiab õpetaja «Telekooli» teatmikust, sellekohast informatsiooni annab ka ajaleht «Televisioon».

Teisipäevahommikused geograafiasaated on mõeldud 6. ja 7. klassi õpilastele. Neis kohtuvad vaatajad taas teadlaste, geoloogiakandidaat Einar Klaamanni ja geoloogiadoktor Anto Raukasega. Juttu tuleb mandritest ja ookeanidest ning nende geoloogilisest ehitusest.

Kaks korda kuus teisipäeva hommikuti on meie õppeplaanis saated keemiast.

Ühe tsükli, mis on mõeldud 7. klassi õpilastele, kes teevad esimest tutvust keemiateadusega, on ette valmistanud TRÜ õppejõud pedagoogikakandidaat Aarne Tõldsepp. Teine tsükkel on mõeldud keskkooliõpilastele ja tutvustab neid keemiateaduse, -teadlaste ja -laboratooriumiga. Terve õppeaasta jooksul toimub viktoriin. Varasemate aastate kogemused on näidanud, et see võib olla rõõmustavalt osavõturohke. Saatesarja autoriteks on TRÜ õppejõud keemiakandidaat Heldur Keis ja Aksel Koorits.

Reedene päev on teleekraanidel füüsika- ja matemaatikahuviliste päralt. Kord kuus sellel päeval (kell 9.05) korraldab «Telekool» 7. ja 8. klasside õpilastele huvitavaid katseid füüsikast.

Teisest poolaastast aga algavad ka astrofüüsikasaated abiks keskkooli 11. klassi füüsikaõpiku kursusele, jaanuarist 1980 toimuvad need saated kaks korda kuus reedeti kell 17. Esinevad W. Struve nimelise Astrofüüsika Observatooriumi teadlased — füüsika-matemaatikakandidaadid Harri Lund, Tõnu Kipper, Tõnu Viik, Arved Sapar, Tiit Nugis ja Mihkel Jõgis.

Huvitava programmi matemaatikahuvilistele on ette valmistanud TRÜ vanemõpetaja Ove Karu. Saatesarja «Nuputa!» eesmärgiks on populariseerida matemaatikat 6.—8. klasside õpilaste hulgas, õpetada õpilasi lahendama ülesandeid, mida koolitundides ei lahendata, kuid mis ei nõua õpitule erilist lisa. Saadetes antakse õpilastele võimalus ülesandeid ka ise koostada, samas selgitatakse parimad lahendajad ja kutsutakse nad võistlema teleekraanil. Igas saates tutvustavad matemaati-

(Järg 4. lk.)

27. augustil kogunesid Tartu rajooni õpetajad EPA aulasse augustinõupidamistele. Pikema ettekandega esinesid EKP Tartu Rajooni Komitee I sekretär L. PUKSA ja Tartu rajooni RSN Täitevkomitee haridusosakonna juhataja V. LARM. Sõna võtsid EKP Keskkomitee osakonnajuhataja asetäitja E. KESKÜLA, Eesti NSV Haridusministeeriumi osakonnajuhataja H. OKSA, ELKNÜ Tartu Rajooni Komitee instruktor L. LUIK, Nõo keskkooli direktor K. AIGRO, Luunja keskkooli parteialgorganisatsiooni sekretär E. RAIG, rajooni kutsenõuandla juhataja E. TAMM, Rahinge kooli õpetaja L. LIISKMAA ja rajooni ametiühingukomitee esimees A. SAAR. Kõne all olid kooli ülesanded NLKP Keskkomitee ideoloogiaotsusest lähtudes ning NLKP Keskkomitee ja NSV Liidu Ministrite Nõukogu 1977. aasta koolimääruse täitmine.

Tartu rajoon on juba aastaid **õppeedukuses** vabariigi üks viimaseid. Ka sellel aastal lõpetas rajooni 6140 õpilasest kevadel edukalt klassi 5990 (97,6%). Täieliku õppeedukuse saavutasid Piirisaare ja Ulila 8-klassiline kool ja Järvselja algkool. Tublid olid tulemused ka Laeva, Sillaotsa, Nõo ja Rannu koolis. Ligi kolmandik Tartu rajooni õpilastest õppis vaid headele ja väga headele hinnetele. Hästi õppijaid oli rohkesti Laeva ja Reola 8-kl. koolis.

Kõige enam pandi puudulikke hindeid välja matemaatikas (116), eesti keeles (110) ja vene keeles (74). Üle neljandiku rajooni keskkoolides õppinud «kahemeestest» olid Lähte keskkooli õpilased.

Rajooni **töötavad noored** õpivad Elva õhtukeskkoolis ja selle filiaalides. Iga neljas mullune keskkoolilõpetanu sai tunnistuse Elva õhtukoolist. Parimaks oli keskkooli Laeva filiaal, kus kõik 16 abiturienti said kevadel ka lõputunnistuse. Aasta jooksul katkestas õpingud aga iigemale seitsmendik nimekirjas olnutest, õppeedukus ulatus vaid 84,4 protsendini.

Raskusi oli õpilaste kooliskäimisega. Mitte kõik majandid ei olnud oma nõudmistes järjekindlad. Nii mõnigi asutus või majand luges oma ülesande täidetuks, kui esitas võimalike õppimaasujate nimekirja. Eriti halvad on lood Kallastel.

Eelmisel õppeaastal toimus rajoonis 8-klassiliste koolide **ainekabinettide ülevaatus.** Parimaks tunnistati Rannu kooli algõpetuse, vene ja võõrkeele kabinet, Kuuste koolis olid head algõpetuse, eesti keele ja keemiakabinetid. Rõngu koolis olid rajooni parimad ajaloo- ja tööõpetuse kabinetid. Rajoonis on hästisisustatud kabinette, kuid mitte kõikides ei töötata suurima kasuteguriga. Käesoleval õppeaastal jääb kõige olulisemaks kabinettide otstarbekas kasutamine. Kabinet ei pea õpetajale tööd juurde tooma, vaid seda kergendama. Mitmeski koolis ei rahulda didaktiliste ja näitvahendite süsteem.

Õppe- ja kasvatustöö edasiste sihtide seadmisel asetasid sõnavõtjad rõhu **kasvatuse komplekssusele,** NLKP Keskkomitee ideoloogiaotsuses väljaöeldule. Kui seni oli ideoloogiatöö põhiliselt klassijuhatajate, vähem aineõpetajate õlgadel, siis sellel aastal tuleb eriti silmas pidada aine kasvatuslikke võimalusi. Iga õpetaja peab tunniks valmistudes silmas pidama, et avataks aines olev loogika, koos antava informatsiooniga kujuneksid noore inimese maailmavaade ja õiged väärtushinnangud. Et sellega toime tulla, ei tohi pedagoogid unustada pedagoogilise uudiskirjanduse kõrval tutvumist ajakirjadega «Eesti Kommunist», «Народное образование», «Советская педагогика».

Käesolevast õppeaastast viiakse rajoonis sisse ühtsed poliitpäevad (kuu teisel kolmapäeval), mil antakse õpilastele vajalikke teadmisi, selgitatakse meie igapäevaelus esinevate puuduste põhjusi ja näidatakse nendest ülesaamise võimalikke teid.

Vajalikuks peeti, et iga õpetaja mõtleks veel õppeaasta eel läbi oma suhtlemisprintsiibid õpilastega. Õpetaja sõnad ei tohi lahku minna tegudest (eriti ideoloogiatöös). Suhetes õpetaja—õpilane peab õpetajale jääma juhtiv roll, kuid vältida tuleb nii käskimist-kamandamist kui ka liberaalitsemist.

Õpilase individuaalsete omaduste, tema eripära tundmine on vajalik klassikollektiivi ja õpilaste aktiivse eluhoiaku kujundamiseks. Aukohale tuleb seada kõik võimalused õpilaste loominguliste võimete arendamiseks nii õppe- kui ka klassi- ja koolivälises töös. Õpilastele juhtimiskogemuste andmiseks tuleb tõhustada ka koolide õpilasomavalitsuste tööd.

Mitmetes ettekannetes ja sõnavõttudes oli juttu **vene keele õpetamisest** eesti õppekeelega koolides. Kuna rajoonis on kõrgharidusega vene keele õpetajatest nappus ja mullu 7. ja 11. klassides tehtud kontrolltööd ebaõnnestusid, siis tuleb nimetatud küsimusele erilist tähelepanu pöörata. Järgmisel päeval toimunud ainesektsiooni koosolekul tutvustas Luunja keskkooli õpetaja L. Hanschmidt õpetajatele üleliidulise konverentsi «Vene keel — Nõukogude Liidu rahvaste sõpruse ja koostöö keel» materjale. Peeti vajalikuks, et iga kooli parteiorganisatsioon ja kogu kooli kollektiiv nimetatud materjalid enese tarvis üksikasjalikult

Muresid on küllaga

selgeks teeksid ja kavandaksid plaanid konverentsi soovituste elluviimiseks.

Seoses **töökasvatuse** probleemidega kõneldi, et rajoonis oli suvel organiseeritud 20 töö- ja puhkelaagrit õpilastele, vaid 51 vanemate klasside õpilast töötas kodumajandis põllutööl. Eeskuju väärivaks luges L. Puksa Mehikoorma õpetajate algatust: töötada 5 päeva kolhoosis «Rahvaste Sõprus» oma puhkuse ajast.

Nii plenaaristungil kui ka tööõpetuse õpetajate sektsioonis oli juttu tööõpetuse baasi puudustest, raskustest materjalidega varustamisel. Mitmete koolide tööõpetuse kabinettides ei ole korras ventilatsioon, ohutustehnika nõudeid ei ole täidetud, puudus on töökitlitest, õmblusmasinad ja tööpingid on amortiseerunud. Oma sõnavõtus juhtis Rahinge kooli õpetaja L. Liiskmaa tähelepanu nendele probleemidele, mida ei saa lahendada kool ja tööõpetuse õpetaja. Ainesektsioonis püüti haridusosakonna juhataja I. Rammi ja inspektori I. Jürisoo kaasabil leida varustusküsimustele paremat lahendust.

Kutsesuunitlustöö rajoonis on tulemusrikas. Mullu asus keskharidust omandama 97,8% 8. klassi lõpetanutest. Ületati põllumajandustehnikumi astujate plaan, seevastu jäi vajaka maakutsekeskkooli astujatest. Mullu sidus end põllumajandusega iga viies keskkoolilõpetanu. Kõige rohkem asus tööle kodumajandisse või õppima põllumajandust noori Lähte keskkoolist, kus on hästi korraldatud tootmiserialade õpetamine, töötavad põllumajandusringid.

Tartu rajoonis on nappus õpetajatest, aga ometi suunatakse igal aastal pedagoogiks õppima vaid üksikuid. Iga kool, iga õpetaja peaks suutma midagi ära teha pedagoogikutse propageerimiseks. Vaja on esile tõsta õpetajasdünastiaid (Elva keskkoolis töötavad õpetajad Murud ja õpetajad Toimid).

Rajooni 545 põhikohaga **õpetajast** on vaid 57,1% kõrgharidusega. Nõutav haridus puudub igal kahekümnendal pedagoogil. Töö kõrvalt omandab haridust 55 noort õpetajat. Kuid paljudel kaugõppijatel on võlgnevusi. Eelmisel õppeaastal lõpetas kaugõppes kõrgkooli 8 õpetajat, sellel kevadel oli neid vaid kolm (I. Jürimäe rajooni haridusosakonnast, H. Kaasik Rahinge ja L. Põder Mehikoorma 8-klassilisest koolist). Õpetajate atesteerimisel tingimustega ametikohale vastavaks tunnistatutest ei ole 9 asunud omandama kõrgharidust.

Komsomoli- ja pioneeritöö rajajooned algavaks õppeaastaks kavandas ELKNÜ Tartu Rajooni Komitee instruktor L. Luik. Mulluse töö eest kiideti Lähte, Rannu ja Elva kooli, kes osalesid edukalt sõjalis-sportlikus mängus «Põuavälk». Huvitavaid sõprusfestivale korraldati Rannus ja Sillaotsal.

Pioneeritöös on mureküsimuseks tootvalt töölt rühmajuhtide leidmine. Vaid seal, kus koolide ja majandite sidemed on tihedad, laabub koostöö hästi. Nii juhendab Rannu 8-klassilise kooli male-, kabe- ja tehnikaringi V. I. Lenini nim. sovhoosi noor spetsialist P. Raudsepp. Küllap oleks vaja, et ka koolid ise tunneksid huvi majandi spetsialistide vastu.

Õpetajate hulgas tekitas elevust teade, et 1. septembrist alustab tööd rajooni pioneerimaja.

Tõsised olid Luunja keskkooli mured, mida nõupidamisel vahendas parteialgorganisatsiooni sekretär E. Raig. Mullu käikuläinud koolimaja lekkis, oli külm. Ka alanud õppeaastaks ei olnud koolimaja valmis. Kütteperiood ei ole mägede taga, aga katlamajas puuduvad restid, mulluses jaanuaripakases lõhkenud radiaatorid on asendamata. Kooli õpetajad on püüdnud nõu ja jõuga remonditöödel abiks olla, kuid seekord jääb oma jõududest napiks. Luunja keskkooli käikulaskmisega toodi suur osa õpilasi sinna naabruses asuvatest koolidest. Lahendamata jäi aga õpilaste transpordi küsimus (koju tuli sõita liinibussidega, mistõttu osa õpilasi alles pimedaks koju jõudis). Käesolevast õppeaastast suleti veel Aru ja Võõpste kool ja nende õpilased hakkavad õppima Luunjas.

V. Larmi ettekandest näis, et kooli mured on haridusosakonnas hoopis tundmata, sest seal öeldi järgmist: «Luunja keskkooli pere on juba aasta töötanud v ä g a heades tingimustes . . .»

Tartu rajooni haridustöötajate komitee esimees A. Saar pidas meeles pensionile minevaid õpetajaid ja võttis lilledega vastu noori pedagooge. Tema sõnavõtus avaldati tunnustust mullustele sotsialistliku võistluse võitjatele (Alatskivi ja Nõo keskkool ning Rannu 8-kl. kool). Ta meenutas alanud õppeaasta sõlmküsimusi, mida koolidevahelises sotsialistlikus võistluses silmas pidada, ja ka seda, et rajoonis on alati hinnatud õpetaja aktiivsust nii tööülesannete täitmisel kui ka ühiskondlikus elus.

Eesti NSV Haridusministeeriumi osakonnajuhataja H. Oksa rõhutas, et ka algaval õppeaastal jääb põhiliseks õpetajate individuaalne enesetäiendamine. Ei kursused, ainesektsioonid ja poliitseminarid suuda anda kõike seda, mida õpetaja oma igapäevases töös vajab. Oluline on hoida end kursis pedagoogilise uudiskirjandusega. Ühegi õpetaja töölaualt ei tohi puududa ka erialased üleliidulised ajakirjad.

28. augustil toimusid ainesektsioonide koosolekud. Seal vaadeldi üksikasjaliselt mulluste eksamite, korraldatud kontrolltööde ja inspekteerimiste tulemusi. Põhjaliku analüüsiga esinesid haridusosakonna inspektorid. Vene keele sektsioonis tutvuti Taškendi konverentsi materjalidega, ajaloosektsioon viis oma liikmed ekskursioonile Mõniste talurahvamuuseumi. Tööõpetuse sektsioonis kuulati ettekannet töökasvatusest tööõpetuse tundides (E. Peets TRÜ-st), vaeti varustusprobleeme. Algõpetuse sektsioonis tutvustati võimalusi vene keele tundide efektiivsuse tõstmiseks, peeti aru õppimishoiaku ja iseseisvate tööoskuste kujundamise üle. Matemaatika-füüsika sektsioonis oli huvipakkuv TRÜ dotsendi J. Miku ettekanne 7. klassi matemaatikaõpiku raskusest ja jõukohasusest.

Kõikides ainesektsioonides andsid suvekursustel olnud õpetajad edasi saadud uusi teadmisi, vahendasid muljeid.

AIME RUUBEL

Suure õe kõrval stažeerimas.

MARGUS VIIKMAA foto

ÕPPE-MEETODITE TÄIUSTAMISE PROBLEEMID

Ajakirja «Narodnoje Obrazovanije» rubriigis «Koolijuhtide kaugõppeseminar» ilmus käesoleva aasta esimesel poolel seeria artikleid NSV Liidu PA tegevliikmelt Juri Babanskilt. Artiklites õpetamise printsiipidest nüüdiskoolis, õppetunni õppe-kasvatuslike eesmärkide planeerimisest (vt. «Narodnoje Obrazovanije» nr. 2 ja nr. 4) käsitleb autor nõudeid, mille silmaspidamine kindlustab tänapäeva õppetunni efektiivsuse ja kvaliteedi tõusu. Ajakirja 6. numbris kontsentreerib autor tähelepanu õpetamise optimaalsete meetodite valikule, pidades silmas, et see on õppeprotsessi optimeerimise üks keskseid aspekte. Pealegi asjaolu, mis seab kõige suuremaid takistusi nüüdistunni eesmärkide ja ülesannete realiseerimisele. Avaldame sellest ülevaate.

Artikli alguses annab autor tänapäeva nõukogude koolis kasutatavate õppemeetodite lühiiseloomustuse. Kuivõrd iga õpetaja ja õpilase vaheline tegevus eeldab organisatsiooni, stimuleerimist ja kontrolli, jaotatakse ka õppemeetodeid kolme gruppi:

- õppe-tunnetustegevuse organiseerimise meetodid,
- õppe-tunnetustegevuse stimuleerimise meetodid,
- õppe-tunnetustegevuse efektiivsuse kontrolli meetodid.

Õppe-tunnetustegevuse organiseerimise meetodid jagunevad sõnalisteks (jutustus, loeng, vestlus jm.), näitlikeks (demonstratsioon, illustreerimine jm.) ja praktilisteks (harjutamine, laboratoorsed katsed, tööoperatsioonid jm.). Kõik nimetatud meetodid jagunevad omakorda induktiivseteks ja deduktiivseteks, sõltuvalt sellest, kuidas avatakse õppematerjal — üksikult üldisele või üldiselt üksikule.

Siia gruppi kuuluvad veel probleemid — otsingulised ja reproduktiivsed meetodid, sõltuvalt sellest, kuidas õpilased uut materjali omandavad — probleemsituatsioonide iseseisva lahendamise teel või jätavad meelde õpetaja esitatavat õppeinformatsiooni.

Lõpuks, sõltuvalt pedagoogilise mõjutamise ja juhtimise ning õpilaste iseseisvuse astmest, eristatakse õpetaja juhtimisel toimuva töö ja iseseisva töö meetodeid. Oskuslikul ja sihipärasel kasutamisel võivad kõik nimetatud meetodid suunata, stimuleerida ja aktiviseerida õpilaste tunnetustegevust. Peale nimetatute kasutatakse praktikas veel mõningaid spetsiaalseid meetodeid, mis on suunatud õpilaste huvi äratamiseks, hoidmiseks ja süvendamiseks õppetöö vastu, nende vastutuse tõstmiseks jne. Õppimise stimuleerimise ja motiveerimise meetodite hulka võib liigitada tunnetuslike mängude, õppediskussioonide, õppimises edusituatsiooni loomise, nõudmiste esitamise, ergutamise meetodi jm. Kontrolli ja enesekontrolli meetodite hulka kuuluvad suulise, kirjaliku, laboratoorse kontrolli, individuaalse, frontaalse temaatilise ja frontaalse tunnikontrolli meetodid jm.

Peab silmas pidama, et eri meetodite kasutamisel peab nende vahel olema orgaaniline seos. Mida rikkam on õpetaja ettekujutus meetodite mitmekesisusest, nende otstarbeka ühendamise võimalustest, seda elavam ja mõjusam on tema valitud meetodite kompleks teatud teema ja iga üksiku tunni käsitlemisel.

Ühe või teise meetodi elulisuse põhjuseks on tema pidev täienemine. Näiteks on õpilastele õppeinformatsiooni edastamise meetodid viimastel aastatel märgatavalt teisenenud seoses tehniliste vahendite kasutuselevõtmisega, märksa on laienenud õpetaja võimalused. Pedagoogiliste uuringutega on välja selgitatud deduktiivsete ja induktiivsete õpetamismeetodite ühendamise efektiivsemad võimalused. On välja selgitatud kainikute suuremad võimalused teoreetilise materjali omandamiseks, kui esitada ja struktureerida õppematerjal uut moodi, kasutada teisi õppemeetodeid. On tundma õpitud otsinguliste meetodite laialdasema kasutamise võimalusi.

Kuigi täiustatakse kõiki meetodeid, on loomulik, et esiplaanile kerkivad need, mille abil võib kõige paremini lahendada meie aja esitatavaid nõudeid. NLKP XXV kongress seadis koolidele ülesande õpetada õpilasi iseseisvalt teadmisi omandama, orienteeruma teadusliku ja poliitilise informatsiooni tulvas. Sellega seoses omandavad erilise tähtsuse õpilaste iseseisva töö ja probleemsed-otsingulised meetodid. Juhtiva lüli esiletõstmine ei välista, vaid vastupidi, eeldab meetodite kompleksset valikut, nende otstarbekat, optimaalset ühendamist õpetuses.

KVALITEEDI RESERVE

Meetodite täiustamise protsess peab üheaegselt minema mitmes suunas. Õppemeetodeid valib õpetaja väga erinevatel tasanditel. Ühed lähtuvad tegevuse väljakujunenud stereotüüpidest, teised mitmekesistavad meetodeid, tehes seda intuitiivselt, sageli vigade ja eksituste hinnaga.

Tavaliselt eeldab õpetamine mitte ühe, vaid terve meetodite kompleksi kasutamist. See, mis ühtedes tingimustes tagab edu, võib olla teistes tingimustes, teise teema puhul lausa sobimatu, seepärast peab õpetaja hästi tundma iga õppemeetodi võimalusi.

Näiteks võimaldavad sõnalised meetodid anda lühima ajaga kõige rohkem informatsiooni, arendavad abstraktset mõtlemist jmt. Nad võimaldavad aga vähe arendada oskusi ja vilumusi, nn. kunstnikutüüpi õpilastel tekib raskusi omandamisega. Täpselt samuti viib liialdamine näitlike meetoditega õpilaste ühekülgsele arengule. Igal meetodil on oma head küljed, kuid ükski neist ei suuda üksikult lahendada kogu õpetamisega seotud küsimuste ringi.

Konkreetset analüüsi vajab induktiivsete ja deduktiivsete meetodite valik. Viimasel ajal toimunud ümberkorraldused õpetamise sisus on esile tõstnud deduktiivse lähenemise, kuid see ei tähenda induktiivse alahindamist. Tuleb leida nende optimaalne vahekord konkreetsetes tingimustes.

Niisama tähtis on optimaalselt ühitada iseseisva ja õpetaja juhtimisel toimuva töö vahekorda. Iseseisva töö alahindamine takistab õpilaste iseseisvuse väljakujunemist, teadmiste kujunemist veendumusteks. Iseseisev töö on tegevusideaal, millega õpilane hakkab tegelema pärast õppetunde. Näib, et selle tegevusvormi kasutamisel pole piiramisi, kuid tegelikult ei toimu see edukalt iseenesest, vaid vajab õpetaja aktiivset juhendamist. Õpilasi tuleb iseseisvaks tööks ette valmistada, muidu viib see õppeaja kasutute kadudeni.

Eri meetodite võimaluste vaatlus viib veel kord järeldusele ühitada neid õppeprotsessi mõistlikult. Seejuures on vaja silmas pidada, et meetodite mitmekesisus lülitab teadmiste omandamisele kogu tunnetusaparaadi — kuulmise, nägemise, motoorse taju; see teeb tajumise eriti efektiivseks. Meetodite mitmekesisus kindlustab õppematerjali aktiivse tajumise mälu ja mõtteprotsesside eri vormide abil. Uudsuse efekt õppemeetodite vahetamisel aktiviseerib tunnetustegevust, kutsub esile ja arendab tunnetushuvi, mis ühekülgse tegevuse puhul kipub langema.

Artikli lõpus üldistab autor põhinõuded, mida peab silmas pidama õppemeetodite optimaalse variandi valikul. Lühidalt oleksid need järgmised: arvestada õpilaste õpetamise, kasvatamise ja arendamise põhiülesandeid, võrrelda eri meetodite võimalusi ja valida antud tingimuste jaoks efektiivseimad; arvestada õppematerjali spetsiifikat; eriti oluline on silmas pidada õpilaste võimalusi, nende taset, ettevalmistust, vanuselisi iseärasusi. Autor juhib tähelepanu sellele, et õpetaja peab arvestama ka enese võimalusi, oma võimeid. Kasulik on maksimaalselt tugineda olemasolevatele võimetele ning kompenseerida sellega vajakajäämisi mõnes teises valdkonnas (näiteks hea joonistamisoskusega õpetaja asetab aktsendi teistele meetoditele kui verbaalse võimekusega õpetaja).

Koolis on vaja luua organisatsioonilis-pedagoogilised tingimused, mis aitaksid õpetajal õppemeetodeid oskuslikult valida, luua neile tingimused enesetäiendamiseks. Ning veel — vaja on muuta õpetajate metoodiliste koondiste töö iseloomu. Õppeprotsessi kontrollimise tulemuste arutamise kõrval on otstarbekas sagedamini arutada õpetajate kogemusi optimaalsete õppemeetodite valikul, õpetada õpetajaid nägema õpilaste reaalseid võimalusi, korrigeerima operatiivselt õpetamist tunni muutuvates tingimustes jm. Vaja on ka muuta koolisisese kontrolli ja õpetajatöö inspekteerimise iseloomu, rohkem tähelepanu pöörata kasutatavate õppemeetodite analüüsimisele, sellele, kas õpetaja valib neid intuitiivselt või teaduslikult põhjendatult, kuidas ta ühendab meetodeid.

Eesrindlike koolide kogemused näitavad, et kirjeldatud didaktilis-metoodiliste ja organisatsioonilis-pedagoogiliste nõudmiste kompleksi täitmisel tõuseb õpetamise efektiivsus, paranevad õpilaste teadmised ja saavutatakse häid kasvatustulemusi. Õpetaja ei pea ikka ja jälle vana kordama, väheneb õpilastel kodutöödeks kuluv aeg, sest ratsionaalne õppemeetodite kompleks tõstab tundide kasutegurit. Lõpptulemusena hoiab see kokku õpetaja ja õpilaste aega ning jõudu.

Kokkuvõtte tegi

VIIVI EKSTA

«NOORUSE» PRESIIDIUMIS

KSÜ «Nooruse» kehakultuurikollektiivide tegevuse ergutajaks on juba mitmeid kordi olnud sporditöö konkurss-ülevaatus. Nagu ikka, tahetakse välja selgitada parimad koolikollektiivid. Alanud õppeaastal loodetakse saada ülevaade ka sellest, kuidas koolide tegevuses kajastub Moskva olümpiamängude ja «Nooruse» 20. aastapäeva tähistamine. Kuna konkurss-ülevaatuse üks eesmärkidest on väärtuslike kogemuste levitamine, on eriti vaja välja tuua kollektiivi saavutused huvitavate, omailmeliste ürituste organiseerimisel.

Presiidium otsustas eelmise juhendiga võrreldes teha mõned muudatused. Lisaks juba tuttavatele nõuetele võetakse nüüd punktiarvele vähemalt kaks korda nädalas regulaarselt harjutavad nooruslased, «Olümpia kõigile» osavõtjad, klasside aktiivsus «Lootuste startidel», materiaalsete tingimuste loomine VTK normide täitmiseks. Kui väärilisi kandidaate jätkub, võib rajoon ülevabariigilisele konkursile esitada rohkem kui ühe kooli. Iga kool otsustab oma osavõtuküsimuse ise.

«Lootuste stardid» vormitakse nüüdsest üleliidulise mudeli järgi. Seni kasutati meie vabariigis pioneerialiste võistlustel ainult selle silti.

Võrreldes seniste kompleksvõistlustega on «Lootuste startides» mitmeid uudseid momente. Spordimängud toimuvad neljas etapis ja kolmele klassigrupile (4. ja 5., 6.—8. ja 9.—11. klassid).

Esimesel etapil, klassi- ja koolisisestel võistlustel, osalevad **kõik** 4.—11. klasside õpilased; teisel, rajooni- ja linnavõistlustel, 3—5 parimat klassi igast klassigrupist. Üleliidulistele võistlustele Artekki pääsevad septembrikuul kolmanda etapi, vabariiklike võistluste võitjad 4. ja 5. ning 6. ja 7. klassigruppide hulgast. Võistluste programmi kuuluvad neli kergejõustiku ala, ujumine, krossijooks, ronimine, kätekõverdamine, suusatamine, laskmine, teatejooks ja konv- või väravpall. Esimesel etapil peetakse igas klassigrupis võistlevate õpilaste kohta suvise ja talvise mitmevõistluse arvestust.

Kõikidel etappidel selguvad võitjad individuaalarvestuses parimate tulemuste alusel kõigil kavasolevatel aladel. Klasside paremusjärjestus selgitatakse ühe õpilase kohta tuleva punktide summa keskmise põhjal. Rajoonis selgitatakse parimad sportlased individuaalaladel, klassid võistkondlikel aladel ja klassikollektiivid igas klassigrupis.

Võistluste üldjuht on «Lootuste startide» üleliiduline nõukogu.

Presiidiumi liikmed vaagisid juhendi projekti ja kiitsid selle heaks. Edasi tuleb konsulteerida mitme ametkonna ja organisatsiooniga, kes on korraldamisel kaasosalised.

Nagu näha, «Lootuste stardid» ei kata pioneeride spordimängude üleliidulisi üritusi, jõusse jäävad «Nahkne pall», «Kuldne litter», «Võlukabe» jt. sarjad.

Presiidium kuulas informatsiooni «Nooruse» kehakultuuri ja spordi arendamise 1979. aasta ülesannete täitmisest I poolaastal. Suuremad puudused on meistrikandidaadi ja I järgu täitmisel, plaanist vastavalt vähem 59 ja 39%. Meistersportlastega on teine häda, plaan pole täidetud nomenklatuurselt, s. o. nendel aladel, mis ette nähtud. II, III ja noortejärkude plaaniülesanded täidetakse kindlasti Oktoobrirevolutsiooni aastapäevaks. Madala VTK-täitmisega torkavad silma Harju, Rakvere ja Võru rajoon.

Kuigi rajooniti ebaühtlaselt, on 8. ja 11. klasside lõpetanutest VTK-märklaste arv suurenenud.

Presiidiumi koosolekut juhatas «Nooruse» esimees haridusminister F. Eisen.

MISSUGUNE ON MEIE ÕPILASTE KÄEKIRI?

Kirjatehnika õigesti korraldatud õpetamine aitab koolis lahendada mitmeid olulisi kasvatusülesandeid, nagu kaasinimesesse austava suhtumise kasvatamine, puhtuse- ja korratunde, silmamõõdu ja täpsuse, esteetilise meele, mälu, tähelepanu ja enesekontrolli arendamine. Samuti rahuldab kirjatehnika omandamine lapse tegutsemis- ja väljendusvajadust.

Igapäevase töö ja mõningate uurimuste alusel võib öelda, et probleemiks on õpilaste käekirja õpetamise metoodika, sest kirjutamisliigutused (1. kl. õpilastel) ei automatiseeru, ei saada selgeks kirjakõrgust, kirjutamise kiirust, tähtede seoseid ja kõrguse suhteid. Õpetajal puuduvad kirjatehnika tööde hindamisnormid. Töid hinnatakse silma järgi, teadmata, millised vead on raskemad, millised kergemad jms.

Käekiri ei parane 2. ega 3. klassiski. Veel halvemaks muutub see vanemates klassides. 11. klassi õpilastel on käekirju, mida ei oska lugeda õpilane ise (loeb vaevaliselt) ega ka õpetaja. Eriti halb on poiste käekiri. Õpilaste käekirja uurimiseks tehti kontrolltööd. Möödunud õppeaasta aprillikuus korraldatud kontrolltöödest 1. klassis võttis osa 132 õpilast kuuest Märjamaa piirkonna koolist.

Kontrolltööd korraldati veel 2., 3., 5., 8. ja 11. klassis.

1. klassi töö tulemused olid järgmised:

Püstkirja kirjutasid 31, kaldkirja 90 ning lubamatut kirja 11 õpilast; väiketähe kõrgus ei vastanud normile 82, vastas normile 50 õpilasel. 2 kirjarea analüüs näitas, et ebaõigeid seoseid oli 465 1848-st, ebaõigeid tähevorme 1607 3960-st. Õigeid seoseid oli vastavalt 1383 ja 2353.

Sellest nähtub, et enamik õpilasi kirjutab kaldkirja, õige kallak valmistab ainult mõnele raskusi. Suuri puudusi on kirjakõrguse (62% õpilastest ei tulnud toime), õigete tähevormide, seoste ja kõrgussuhete (suur ja väike täht) omandamisel.

Laia joonega vihik (16 joont) ei paku selleks tööks võimalusi. Allakirjutanu katsetas 1. klassis abijoonega vihiku kasutamist. Tulemused olid rahuldavad: klassis tervikuna saavutati õige kirjakõrgus, kiri oli kõigil õpilastel ühtlane ja korrektne. Õpilased said tunda töörõõmu, mis oligi kõige olulisem.

Teiseks põhjuseks, miks õpilased ei omanda õigeid kirjavõtteid, on see, et aabitsaperioodil tehtav töö on igav, lastele tuntud (joonistähtede kirjutamine), millele kulutatakse liialt palju aega. Sel nn. elemendiperioodil peaks olema peatähelepanu all õige istumisasend sulepea ja pliiatsihoiu kätteõpetamisel, sel ajal tehakse kirjaliigutus-, rütmi-, takti- ja muid lisaharjutusi nii joonelisel, joonteta kui ka ruudulisel lehel. Varem peaks alustatama väiketähtede elementide õpetamist, sest muidu ei jõua kuidagi 1. detsembriks kõike selgeks. Igale tähele peaks pöörama vajalikku tähelepanu, leides tema iga osa, kuidas seostada teiste tähtedega ja muu — läheneda tuleks süsteemselt.

Kirjaliigutuste vilumused peaksid kulgema mõtestatud liigutusaistingute teadvustamisel, siis oleksid need stabiilsemad. Abi tuleks otsida pedagoogilisest kinesioloogiast.

Miks lapsed ei omanda kirjutamisreegleid?

■ Õpilasel on raskusi kirjutava käe juhtimisega. Lapse käsi, mitte ainult sõrmed, on väga liikuv, mistõttu on raske saavutada liikumise täpsust. Liikuval käeosal on teatav mass, seega ka inerts. Kui me kirjutamist kiirendame, siis esialgne liikumine antud suunas jätkub, see sõltub ka käe raskusjõust, sule ja paberi vastumõjust, riietest ja muust. Õpilane ei oska kohandada oma käe liikumist pidevalt muutuvatele tingimustele, sellepärast kirjutab ta ebaõigeid seoseid, tähti. Üks ja seesama täht kirjutatakse erinevalt isegi siis, kui need tuleb kirjutada kõrvuti. Selleks ongi väga vaja kirjaeeltööharjutusi.

Õpilased püüavad vigu vältida ja pingutavad sellepärast lihaseid rohkem, kui seda vaja oleks. Selle tulemusena kaotab käsi oma tavalise liikuvuse. Kui tõsta õpilase kätt kirjutamise ajal, tundub see väga raskena. Selline vähene liikuvus segab kirjutamist suurel määral, muudab selle aeglasemaks. Kui laps püüab nüüd kirjutada kiiremini, tekivad vead.

Järelikult peab õpilane kirjutamisel õppima täitma liigutusi kergelt ja vabalt, koordineerima käe liikumist, et joon ei tuleks liiga nõrk ega katkendlik, vaid parajalt peenike ja julge. Selleks tehakse mitmesuguseid harjutusi nii pliiatsi kui ka sulepeaga.

■ Kirjaharjutused ei tohi olla keerulised. Kui õpilane kirjutab kas või ühte tähte, täidab ta siinjuures paljusid nõudeid: peab silmas isteasendit, tähe suurust, kuju, seoseid jms. Täites üht ülesannet, võib ta (kui puuduvad vilumused) unustada kõik teised. Et seda vältida, peavad harjutused muutuma kergemast raskemaks. Üleminek uuele peab olema järkjärguline, arvestama lapse psüühilisi iseärasusi.

■ Kirjutamisel ei tohi õpilased kiirustada, kuigi õpetaja tahab tunnis tempot tõsta. Need raskused, mis olid mõne õpilase puhul välditavad, muutuvad nüüd lausa ületamatuteks, kiirustamine viib õpilased stressiseisundisse.

■ Kirjutamise vähese jõudluse põhjuseks võib olla õpilaste ükskõikne suhtumine. On selge, et korralik käekiri saavutatakse siis, kui õpilane süstemaatiliselt pingutab, et täita kõik nõuded, kui ta mõistab harjutuste tähtsust. Huvi tekib, kui ta tunneb oma tööst rõõmu. Edu korral püütakse tegevust korrata, arenevad oskused ja vilumused. Oluline on õpetaja roll, s. t. mil määral ja kuidas ta suudab mõjutada iga üksiku õpilase käekirja arengut. Kasuks tulevad õpetaja suuline või kirjalik kiitus, võrdlemine kaasõpilaste tööga, vigade asjalik analüüs, paremate tööde esitamine näitusele või väljapanek stendile. Selleks on klassis õppestend «Käekiri». Sellele on paigutatud suured ja väikesed kirjatähed, tabel seostega, näidiskiri, fotod isteasendi, sulepeahoiu, vihiku asetuse kohta, teksti paigutamise näidised vihiku esilehel ja muud. Samuti on jäetud koht paremate vihikute väljapanemiseks.

Miks on tänapäeval vaja korralikku käekirja?

■ Kiri on ideede ja mõtete fikseerimise vahend.

■ Õpilaste laitmatu käekiri ja kirjutamistehnika annavad tunnistust klassis ja koolis tehtavast kasvatustööst.

■ Hea käekiri soodustab õpilaste tööd nii koolis kui ka kodus, samuti kergendab õpetaja tööd — hoiab kokku õpetaja aega tööde lugemisel ja parandamisel.

■ Halb käekiri on lugupidamatuse avaldus selle inimese vastu, kellele kiri lugemiseks on määratud.

AIME KADAKAS,
A. Lauteri nim. Märjamaa keskkooli õpetaja

UUS ÕPPEAASTA «TELEKOOLIS»

(Algus 2. lk.)

kakallakuga koolide esindajad edasiõppimise võimalusi oma koolis. Parimatele lahendajatele korraldatakse järgmisel suvel õppe-puhkelaager. Saated «Nuputa!» on eetris kord kuus reedel kell 9.05. Need, kes ei saa sel ajal lahendamisest osa võtta, võivad seda teha sama päeva õhtupoolikul 16.35, kui saade tuleb kordamisele.

Ajalooõpiku lehekülgedele pakuvad lisa «Telekooli» kunstiajaloo saated, mis on meie saatekavas kaks korda kolmapäeva hommikuti. Ajaloo kultuuriprobleeme käsitlev kunstiajaloo saatesari hõlmab kahte teemaderingi: esiteks — vanaaja kunst (5. klassi õpilastele) ja teiseks — vene kunst kõige vanemast ajast 18. sajandi lõpuni (7. klassi õpilastele). Saadetes antakse ülevaade ajastu olustikust ja tutvustatakse kõige silmapaistvamate näidete varal arhitektuuri, skulptuuri, maalikunsti ja kunstkäsitööd. Saated on sobivad vaatamiseks nii õppetundides kui ka kodus. Saate vaatamise eel on soovitatav anda õpilastele mõttetegevust aktiviseerivaid ülesandeid, mille alusel toimuvas vestluses tehakse järeldused kunsti arengusuundade kohta. Saadete autorid on Eesti NSV Haridusministeeriumi inspektor Laine Levald, A. Jakobsoni nim. Pärnu 1. keskkooli õpetaja Valda Aaviksoo ja kunstiteadlane Rita Kroon.

Kirjandushuvilistele keskkooliõpilastele, samuti kutsekoolide ja tehnikumide õpilastele on meie saatekavas saated nii vene kui ka eesti nõukogude kirjandusest. Vaatajatel avaneb võimalus tutvuda niisuguste vene nõukogude autoritega, nagu Aleksandr Vampilov, Juri Trifonov, Valentin Rasputin, Vassili Sukšin, Bulat Okudžava jt. Juttu tuleb eesti ja vene kirjanduse seostest. Esimeseks niisuguseks näiteks on saatesarja avasaade Pärnus elavast vene kirjanikust David Samoilovist. Saade on eetris üks kord kuus — kolmapäeviti kell 17.

Eesti nõukogude kirjandust esindavad Jaan Kross, Enn Vetemaa, Mati Unt, Lilli Promet, Arvo Valton jt. nüüdisautorid. Kirjandussaated on eetris esmaspäeviti kell 17 kord kuus. Samal päeval näitame ka eesti kirjandusklassika ainetel tehtud filme. Filmikunstist räägib lähemalt aga uus saatesari «Teeme filmi», mis peaks olema abiks keskkoolis käsitletavale filmikunsti programmile. Eetris on saated kord kuus esmaspäeviti kell 17. Saadete autoriks on televaatajaile varasematest filmisaadetest tuttav esineja Oie Orav.

Keskkooliõpilastele on mõeldud ka saatesari «Kuulsad nimed teaduses», kus TRÜ professor Hans Trass, filosoofiakandidaat Toomas Sutt ja Hardi Tiidus tutvustavad tuntud teadlasi ning nende elu ja tegevuse kaudu teaduse tähelepanuväärseid saavutusi. Saateid Henry Morganist, Carl Linnést, Fridtjof Nansenist, Louis Pasteurist, Nikolai Vavilovist, Karl Ernst von Baerist, Aleksander Middendorfist, Fabian Gottlieb Bellingshausenist kutsume vaatama kaks korda kuus reedeti kell 17. Esimest saadet sellest sarjast näete 14. sept., siis vestleb Hardi Tiidus Fridtjof Nansenist.

Tavaks on saanud meie saated elukutsevalikust ja nõukogude seadusandlusest. Need on mõeldud 8.—11. kl. õpilastele ning on «Telekooli» saatekavas seekord kolmapäeviti kell 17. Elukutsetest on käesoleval õppeaastal lähema vaatluse alla võetud agronoomi elukutse, näidatakse kõrgharidusega põllumeheks saamist Eesti Põllumajanduse Akadeemias. Saadetest võtavad osa EPA õppejõud ja meie tuntumad põllumehed.

Saatesari «Õigus» on koostatud NSV Liidu ja Eesti NSV konstitutsiooni põhisätete alusel ning on mõeldud abiks Nõukogude riigi ja õiguse aluste õppimisel.

Populaarsuse on õpilaste hulgas võitnud eelmistest aastatest tuttavad «Poiste töö» saated. Möödunud õppeaastal tõid need saated toimetusse hulgaliselt kirju. Tänavu hakkavad poisid mitmesuguste skeemide järgi ehitama helisagedusvõimendeid, õpivad neid häälestama ning teevad tutvust ka värvusmuusikaga. Poiste töid juhendab telekraanidel Tallinna 34. 8-kl. kooli õpetaja Ants Reili. Vaatajad näevad neid saateid kord kuus neljapäeviti kell 17.15.

Samal nädalapäeval ja kellaajal üks kord kuus leiate meie saatekavast ka saatesarjad «Fotograafia» ja «Teeme ise!» Need on saatesarjad, mis on seotud olümpiaks ettevalmistustega. Ajalehed «Televisioon», «Noorte Hääl» ja «Säde», samuti «Nõukogude Õpetaja» avaldasid juulikuus koolinoorte olümpiakonkursside juhendid. Nende konkursside korraldajateks on Eesti NSV Haridusministeerium, Organiseerimiskomitee «Olümpia 80» Tallinna Valitsus ja Eesti Televisioon. Olümpiakingituse võistlust aitab ette valmistada saatesari «Teeme ise!», saadetes pakutakse ideid ja uudseid lahendusi olümpiakingituste valmistamiseks nii poistele kui ka tüdrukutele, nii väikestele kui ka suurtele; tutvustatakse koolide ja rajoonide õpilastööde näitusi. Juba praegu on käimas olümpiakingituste kavandite võistlus, millest kokkuvõtteid tehakse esimeses «Teeme ise!» saates 27. septembril. Ootame kaastööd kõigist koolidest.

«Fotograafia» saated tutvustavad kooliõpilaste fotokonkursile saabuvaid fotosid. Tuletan veel kord meelde, et žürii ootab fotosid, mis kajastavad koolielu, õpilaste puhke- ja töösuve, pioneeri- ja komsomoliorganisatsiooni elu, loodust ja inimese tegevust looduses. Eraldi arvestust peetakse tööde kohta, mis kajastavad olümpialiikumist, kehakultuuri ja sporti, ettevalmistusi 1980. aasta olümpiamängudeks.

Nii fotokonkursist kui ka olümpiakingituste võistlusest osavõtjaid autasustab organiseerimiskomitee «Olümpia 80» Tallinna Valitsus spetsiaalsete mälestusmedalitega. Silmapaistvamate tööde eest aga on autasuks pääsmed 1980. a. olümpiamängudele Tallinnas ja Moskvas. Fotokonkursi žürii poolt märgitud tööde autoreid autasustatakse olümpiavõitjate autogrammidega varustatud fotodega. Ja mitte väiksem au poistele ja tüdrukutele on ju see, kui nende valmistatud olümpiakingituse viib kaasa Tallinna olümpiakülaline. Saatesarjad «Teeme ise!» ja «Fotograafia» pakuvad osavõtjaile oma abi kord kuus neljapäeviti kell 17.15.

Nagu tähele panite, lähevad kõik saatesarjad eetrisse kindlatel nädalapäevadel ja kellaaegadel. Teateid meie järgmise nädala kava kohta saate ajalehest «Televisioon» või kell 9.30 igalaupäevastest «Telekooli» teadetest kahe keeletunni vahel.

Tugevat konkurentsi «Telekoolile» pakub käesoleval õppeaastal Kesktelevisiooni III programm, mis väljastab populaarteaduslikke ja õppesaateid. Alates 1. septembrist kannab Eesti Televisioon neid saateid üle oma III programmil, kanalil, millel on nähtav Leningrad. Iga päev, v. a. puhkepäevad, alates kella 8-st kuni 18-ni näevad vaatajad Tallinnas, Kohtla-Järvel ja Narvas paljude rubriikidega mitmekesist ja köitvat programmi, mis pakub eelkõige huvi meie õpetajaskonnale, kindlasti aga ka laiemale vaatajaskonnale.

«Telekooli» toimetus omalt poolt soovib, et teeksite õige valiku selles mitmekesises programmis ja oleksite hea nõuga oma õpilastele abiks.

HELGI SAAR,
Eesti Televisiooni
noorte- ja lastesaadete
peatoimetaja asetäitja

Bulgaaria Rahvavabariigis kasvab järjekindlalt kooleeelsete lasteasutuste arv. Hiljuti avati Sofia elamurajoonis «Noorus-2» lastepäevakodu nr. 45. Selles on nukuteatri-, joonistamis-, muusika- ja projektsioonisaalid, võimla, valgusküllased avarad magamistoad, õpperuumid, nüüdisaegne köök.

Pildil on selle lasteasutuse lapsed õppetunnis. SOFIA-PRESS

1980. AASTA EMAKEELEOLÜMPIAADI JUHEND

Eesti NSV Haridusministeerium ja TRÜ eesti keele kateeder kuulutavad välja IX emakeelekonkursi Eesti NSV keskkoolide 9.—11. klasside õpilastele.

Võistluse eesmärk on kaasa aidata emakeeleõpetuse tihedamale seostamisele õpilaste üldise arenguga; äratada ja süvendada õpilaste huvi süntaksi ja sõnastusküsimuste vastu; ergutada õpilasi iseseivale tööle; selgitada võimekamad õpilased ning edukamad koolid.

IX konkurss on keskendatud **süntaksile ja sellega seonduvatele sõnastusküsimustele.**

Võistlus on 3-vooruline.

I voorus kirjutatakse iseseisev uurimistöö ühel järgmistest teemadest.

1. m i n e-**teonimi tarbetekstis.** Töö materjal sedeldatakse ajalehtedest ja ajakirjadest või populaarteaduslikust tekstist. Mitmekesisema materjali saamiseks on soovitatav valikuline (mitte ammendav) sedeldamine. Analüüsitavate näitelausete arv peaks olema vähemalt 250. Materjali rühmitamisel on aluseks m i n e-teonime süntaktiline funktsioon (alus, sihitis, ajamäärus, otstarbemäärus jne.). Ühtlasi püütakse iga näite puhul leida sünonüümseid väljendusvõimalusi (näit. d a-infinitiiv, d e s-vorm, kõrvallause) ja hinnata nende stiilivärtust.

2. **Põhjuse väljendamise grammatilised võimalused eesti keeles.** Vabalt valitud tekstidest otsitakse vähemalt 150 põhjuse väljendamise grammatilist juhtu. Järgnevas analüüsis vaadeldakse eraldi põhjuse väljendamist kõrvallausetega, kaassõnaühenditega, käänetega ja lauselühenditega. Siingi võib iga näite puhul leida sünonüümseid väljendusvõimalusi.

3. **Lauset alustavad sõnad eesti keeles.** Vabalt valitud ilukirjanduslikust tekstist sedeldatakse vähemalt 250 lauset. Sedeldamisele ei kuulu need laused, mis algavad kõrvallause või lauselühendiga. Kogutud materjali süstematiseerimisel arvestatakse lauset alustava sõna esinemist lauseliikmena ja viimase seost sõnaliigiga.

4. **Sissejuhatus ja kokkuvõte arutlevais õpilaskirjandeis.** Vaatluse alla võetakse ühe (või ka mitme) klassi õpilaste arutlevad kirjandid. Huvipakkuv oleks ühel teemal kirjutatud tööde võrdlev analüüs; kui aga kirjandite üldarv jääb sel moel väikeseks, võib vaadelda ka eri teemadel kirjutatud töid. Analüüsimisel keskendatakse tähelepanu järgmistele probleemidele: sissejuhatuse ja kokkuvõtte proportsionaalsus (kvantitatiivne analüüs peaks selgitama, kui suure osa kirjandi kogupikkusest võtavad enda alla sissejuhatus ja lõppsõna); sissejuhatuse seotus teemaga (optimaalne, liiga kauge, kas lõpeb probleemi tõstatamisega jne.); kuivõrd kasvab kokkuvõte välja eelnevast teema arendusest; sissejuhatuse ja kokkuvõtte omavaheline seotus ja tingitus (kas esineb mõttelisi kokkulangevusi, kas kokkuvõttes antakse lahendus sissejuhatuses tõstatatud probleemile jne.); sissejuhatuse ja kokkuvõtte sõnastuslik originaalsus või trafaretsus. Jälgida võib ka lausete seostamist loogilisuse aspektist ning seda, mil määral liigub autori mõte sissejuhatuses üldiselt konkreetse suunas, kokkuvõttes aga vastupidi — konkreetselt üldisele. Lõpuks tuleks anda hinnang vastava(te) klassi(de) õpilaste kirjandi sissejuhatuse ja lõppsõna arendamise oskusele.

Valminud tööd esitatakse konkursikomisjonile kiirköitjasse paigutatuna DIN-formaadis lehtedel. Sedelkartoteek tuleb lisada tööle ainult sel juhul, kui kartoteegi materjali ei ole töösse sisse kantud. Tiitellehele tuleb märkida järgmised andmed: 1. Töö teema. 2. IX emakeeleolümpiaadi I vooru töö. 3. Autori ees- ja perekonnanimi. 4. Kool ja klass. 5. Juhendanud õpetaja ees- ja perekonnanimi. 6. Töö valmimise koht ja aasta.

Osavõtt I voorust on õpilastele vabatahtlik. Tööd tuleb saata kas lihtsa- või tähitud panderollina (mitte väärtpanderollina) hiljemalt **1. veebruariks 1980** (postitempli kuupäev) **TRÜ eesti keele kateedrisse** (202400, Tartu, Ülikooli t. 18). Hilinenud töid arvesse ei võeta. Ümbrikule olgu märgitud «Emakeeleolümpiaad». Konsultatsiooniks võib pöörduda TRÜ eesti keele kateedri õppejõu Toom Ounapuu poole kas isiklikult (TRÜ peahoone ruum 134) või telefonil 341-21/638 teisipäeviti kella 14—15.

Võistluse **II vooru** korraldavad rajoonide (linnade) haridusosakonnad **14. veebr. 1980 kell 10.** Teemakohase võistlustöö saadab haridusosakondadele olümpiaadikomisjon. II voorust võtavad osa kõikide keskkoolide paremad, kes on eelnevalt välja selgitatud koolisisestel konkurssidel, mille tarvis vastava töö koostavad aineõpetajad ise. Lähtudes 1979. a. kirjandusolümpiaadi tulemustest, kutsutakse II vooru põhjal igast rajoonist (linnast) III vooru — 1—5 edukamat õpilast (täpsed esindusnormid teatatakse hiljem). Vahetult pääsevad lõppvõistlusele I vooru silmapaistvamate uurimuste autorid.

II vooru paremad tööd tuleb haridusosakondadel ära saata Eesti NSV Haridusministeeriumi hiljemalt **25. veebruariks 1980.** Ära saadetakse lõppvooru pääsenute pluss kahe varumehe, s. o. paremuselt kahe järgmise õpilase tööd. Vakantsete kohtade olemasolu korral valib olümpiaadikomisjon varu hulgast lõppvooru veel mõned. Ühtlasi jätab olümpiaadikomisjon endale õiguse laekunud tööde põhjal kohti minimaalselt ümber jaotada (seda juhul, kui rajoonide paremate tase on liiga erinev), kusjuures iga rajoon säilitab vähemalt ühe koha.

III voor korraldatakse kevadisel koolivaheajal Tartu Riiklikus Ülikoolis. Võistlustöö III voorus on nõudlikum, kuid temaatiliselt sarnane II vooru tööga.

Vastavalt IX keeleolümpiaadi tulemustele toimub 1981. a. kirjandusolümpiaadiks kohtade ümberjaotamine: edukamalt esinenud keskused saavad kirjandusolümpiaadi lõppvoorus koha juurde tagasihoidlikumalt esinenud keskuste arvelt. Seejuures jääks igale rajoonile (linnale) alles vähemalt üks koht.

EESTI NSV HARIDUSMINISTEERIUM
TRÜ EESTI KEELE KATEEDER

НЫУКОГУДЕ ЫПЕТАЯ
(СОВЕТСКИЙ УЧИТЕЛЬ)
ИНДЕКС 59766

India lapsed

India on laste maa.

Nagu öeldakse, on seal igas perekonnas nii palju lapsi, kui jumal on saatnud. Väga haruldased on perekonnad, kes laste arvu planeerivad. Katsed laste arvu kasvu stiihilist protsessi reguleerida pole viljakandnud — ei aidanud isegi isa vanglakaristusega ähvardamine neljanda lapse sünni korral. Ja igal aastal sünnibki Indias üle 20 miljoni lapse... Armastus ja laste sünd on jumalatele meelepärased. See muistne kõnekäänd kõlab kaunilt. Paraku ei pööra aga jumalad suurele osale äsjasündinud lastest mingit tähelepanu. Ka vanemad, sooritanud jumalatele küll nii meelepärase teo, ei ole enamalt jaolt suutelised oma arvukate laste heaolu kindlustama.

Lasteaasta on riigi üldsuse tähelepanu all. Ajalehed on tulvil artikleid laste raskest olukorrast. Mõjukas ajaleht «Indian Express» kirjutab artiklis «Lasteaasta: tuleb tegutseda» järgmist: «Enamik maailma inimesi ei suuda endale isegi ette kujutada, missuguses vaesuses on praegu Indias miljonid lapsed: ¾ miljonit käesoleval aastal sündinud lastest saab oma lühikese elu jooksul tunda kroonilisi haigusi ja nälga. Lapsed surevad kui kärbsed. Üle poole surmajuhtumeid kuulub vanusegruppi 0 kuni 5-ni, veerand kõigist lastest ei ela 18-aastaseks... Eliidi hulka mittekuuluvates sotsiaalsetes gruppides on vastsündinute keskmine kaal 2,8 kg, eliidi omades — 3,4 kg. Emade nälgimise tõttu on 17 protsenti kõigist sünnitustest enneaegsed... 52 protsenti lastest kannatab mõõdukat ja 23 protsenti ränka alatoitlust ning üksnes 3 protsendil on normaalne kehakaal...»

Nõukogude delegatsioon osales rahvusvahelisel konverentsil, mille oli korraldanud Kalkuta Lapse Vajaduste Tundmaõppimise Instituut lapse vajaduste ja nälja (!) küsimustes.

Meetmed nälgivate laste päästmiseks on riigis seni tagasihoidlikud nii ulatuselt kui ka tulemustelt.

India vaesemate ühiskonnakihtide lapsed on kõige enam ekspluateeritav klass. Ainuüksi ametlikel andmeil moodustavad lapsed töötajaist 6 protsenti. Tegelikult on neid tunduvalt rohkem. Eespool nimetatud ajalehe tunnistust mööda «jõuab vähem kui pool 1. klassi astunud lastest viiendasse ja ainult neljandik kaheksandasse klassi. Väljalanguse peapõhjuseks on vajadus töötada, et oma tööga midagigi perekonda tuua. 9—10-aastaselt muutub laps majanduslikuks jõuks...» Tavaliseks nähtuseks on ka kuue-seitsmeaastased kandelaudadelt müüjad, ajalehepoisid, koristajad, kolme-nelja-aastased lapsehoidjad jne.

India on mitmepalgeline. Seda asustavad kakssada hõimurühma ja rahvast, see on vaesuse ja rikkuse maa. Kauplused on täis kaupu, puuviljaturgudel on mägede viisi banaane, apelsine, kookospähkleid... Üksnes ostjaid on vähevõitu. Põhielanikkonna ostujõud on pöördvõrdeline kaupade hulgaga.

Vaesus on eriti silmanähtav linnade vaestekvartalites. Hurtsikutevahelised kitsad käigud on täis lapsi, naisi ja kõigis vanuses jõudeolekus mehi — tööd ei ole.

Ametlikult on Indias kastidesse jaotamine ammu kaotatud. Kuid selle asemele on tulnud mitte vähem range jaotus varanduslikuks seisundi järgi ja rassilised eelarvamused. Lihtsate inimeste vaesus paistab eriti silma luksuse ja külluse taustal, milles elavad väljavalitud.

Mida kujutab endast maakool Indias? Puu all istub rühm lapsi, kelle kõhnadel pruunidel põlvedel on kastike või raamatupamp. Need on õpilased. Puu vastu nõjatub tahvel, selle juures on traditsioonilises valges riietuses õpetaja. Lapsed istuvad tundi kaks «õppetundides», laulavad, kuulavad muistseid lugusid, need, kellel on vihik, kirjutavad üles kõnekäände või matemaatikatehteid ning jooksevad seejärel koju asendama õde, kes hoiab pisikest või kaitseb aeda lindude, kitsede ja ahvide eest. Nüüd on õe kord kooli joosta, et veidikegi õppida. Kui aga põllutööd on haripunktil, sureb seegi kool välja. Tuleb koos täiskasvanutega hommikust õhtuni töötada.

Ent selliseski koolis ei käi kõik lapsed. India paljudes osariikides ei ole laste õppimine kohustuslik, «koolikohustust» meie mõistes ei ole, nagu ei ole ka ühtseid programme, õpikuid, õpperežiimi ja -aegu. Vaatamata valitsuse ja ühiskonna kõigile pingutustele koolisüsteemi korraldada ei õpi ka praegu miljonid lapsed.

Teine lugu on elanikkonna varakate kihtide lastega. Neile on loodud riiklike, terve eraja usuliste õppeasutuste võrk. Õppimine neis on kallis. Seejuures on sellistesse koolidesse raske pääseda — on vaja head ettevalmistust nooremates klassides, mida rahvaalgkool loomulikult ei suuda anda.

Ja ikkagi on India edusammud hariduse alal sõltumatuse kättevõitmisest möödunud 30 aasta jooksul olnud suured. Olgugi väikeses klassiruumis 50 tütarlast, ärgu lõpetagugi suurem osa neist kaheksandat klassi — alles hiljuti ei osanud need tütarlapsed kirjaoskusest ja koolis õppimisest unistadagi.

Tung teadmiste järele on Indias erakordne. Ennevanasti oli India kõrge kultuuriga maa, andes maailma tsivilisatsiooni tohutu panuse. Teadus, kunst, arhitektuur, peenimad käsitööd on rahva hulgas tuhandeid aastaid au sees olnud, toites lihtsate inimeste püüdu teadmiste poole.

India majanduse ja kultuuri areng sai soodsad stiimulid pärast maa sõltumatuks kuulutamist. Loomulikult muutus küsimus üldisest — miinimumina algharidusest eriti aktuaalseks kui maa edasise sotsiaalse ja poliitilise arengu tingimus. Kuid koloniaalrežiimi jäänused ja Briti ülemvalitsuse igandid annavad end veel tunda, eelkõige just haridussüsteemis. See on põhiliselt jäänud inglise süsteemi koopiaks, mille aluseks on õpilaste sotsiaalne kihistatus, hoolitsus eliitkoolide eest, inglise õpikute domineerimine jm.

Kuid sellest hoolimata, ületades tohutuid majanduslikke, etnilisi ja geograafilisi raskusi, areneb Indias kiiresti rahvakool, mis tugineb laste kasvatamise rahvuslikele rikkalikele traditsioonidele. Aastatuhandete vältel on kogunenud lapse kehalise ja vaimse arendamise kogemused perekonnas, maakohas, linna käsitööliste kvartalites. Ja kui püüdlikult India rahva ellu Euroopa tsivilisatsiooni ka ei evitataks, langeb see rahvuslikule pinnale. Sellel tuleb peatuda üksikasjalikumalt, mõistmaks praegusolusid, milles toimub India lastele hariduse andmine ja nende kasvatamine-arendamine.

Tillukesed talupoegade jaosmaad ja mikroskoopilised käsitööliste töökojad, nõrgalt arenenud transport ja sidevahendid pidurdavad oluliselt rahvastevahelise suhtlemise arenemist rahvahulkades. Loomulikult pole jutt kodanlusest või intelligentsist, kes tänu haridusele, ainelistele võimalustele ja tegevusliigile selles suhtlemises elavalt osalevad. Lihtne talupoeg, käsitööline, karjus Himaalaja mägedest või jahimees Orissa osariigi džunglitest, kus veerand elanikkonnast elab veel läbipääsmatutes metsades, ei evi vajadust ega ka võimalust tutvuda maa teiste rahvaste ja hõimurühmade kultuuriga. Mõistagi on Indias juba praegu olemas suuri tehaseid, vabrikuid ja tööndusliikke põllumajandusettevõtteid, kuid nende areng toimub taas omalaadselt, nii et kohati tundub, nagu asuksid ühtaegu mitmes ajaloolises epohhis, mida eristavad aastatuhanded: autoteel kihutavate autode voolu ääristavad kahelpool teed rahulikult mäletsevad lehmad või aeglaselt sammuv hall hiiglane — tööelevant...

Televisioon on seni olemas üksnes rikaste majades ja välisturistide hotellide hallides, inimesed aga seisavad kõige tavalisemasse kinno pääsemiseks 2—3 tundi piletijärjekorras. Nagu aastasadu tagasi ruttavad praegugi külaelanikud laadale lähimasse asulasse või linna, et näha mustkunstnikke maotaltsutajaid, karude või ahvide dresseerijat, et vahetada uudiseid, tunda naudingut rõivaste kirevusest. Justkui ei lendakski õhuavarustes India tehiskaaslane, lennukid «Air-India».

Külakeste kõrkjaonnides aga jahvatavad naised vilja, küpsetavad kivitahvlitel sellest leivakesi, ümberringi jooksevad paljad lapsed, villane lõng ümber randme — paha silma või kurja vaimu eest. Ja kogu tänapäeva tsivilisatsioonist näed siin mõlkis plekkmannergut vee jaoks või vana autokummi mööbli asemel.

Ent India lihtsate inimeste elus on erinevatele eluviisidele ja rahvuserinevustele vaatamata palju ühist... Üldmuljes on kõige tähtsam rahva ääretu headuse, kõrge kultuuri, vanemate ja laste lähedusse, nende perekonnaga kokkukuuluvuse tunnetamine.

India iga linna tänavad ja tänavakesed on hommikust peale tulvil jooksvaid, lonkivaid või tundide viisi liikumatult istuvaid lapsi.

Elukära: inimeste hääled, loomade häälitsused, autode tuututamine. Värvide, liikumise ja lõhnade kaos. Kuid ühte võib tajuda otsekohe täpselt ja üheselt — rahulik õhkkond, inimeste väljapeetus, pilkude rahulikkus ja nägude mõtlik väljenduslikkus.

Raske öelda, kus on selle rahulikkuse ja heatahtliku järeleandlikkuse lätted — religioossetes tavades või rahva hulgas traditsiooniliselt käibivates eetilistes normides, ilma milleta sellise rahvastikutiheduse ja paljuhõimulisuse korral oleks raske elada, töötada ja lapsi kasvatada... Aga võib-olla on lapsed ise, nende kultus ühiskondliku miljöö põhireguleerijaks? Nii või teisiti, kuid ärrituvus, kõrgendatud hääletoonil jutuajamine ja tänavakonfliktid on harukordsed, praktiliselt neid peaaegu polegi.

Lahkus, taktitunne ja tähelepanelikkus lubavad India rahvast täie õigusega pidada üheks kultuursemaks ja kasvatatumaks maailmas. Usutavasti ei tule sellesse kultuuri ja kasvatatuse mõistesse liiga palju kätkeda kirjaoskuse, hariduse ja koolis õppimise valdkonnast. India rahva kultuur on seotud inimestevahelise suhtlemise süsteemiga.

Rahvaeetika nurgakiviks on kogu Indias perekonnakultus, lapsekultus. Kui jätta kõrvale perekonna eksisteerimise erakordselt rasked ainelised tingimused (mis tegelikult on võimatu, ehk siis ainult selleks, et esile tuua perekonnaelu kõlbelisi külgi), siis suhted abikaasade, laste ja vanemate, lapselaste ja vanavanemate, sugulaste, perekonnasõprade ja laste kaaslaste vahel on tulvil püsivust ja labusust, hingepuhtust, truudust ja soojust.

Suurema osa vabast ajast veedavad inimesed meelsasti perekonnas. Isegi templisse, kauplusse, jalutuskäigule minnakse kogu perega, kaasas rinnalapsed, pudrupotid ja leivakesed kõigi jaoks. Perekond laotab laiali laudlina sinna, kus mugavam, ja, põhjustamata segadust teiste jaoks, istub selle ümber ning elab oma perekonnaelu avalikult kas siis südalinnas, pargis, põllul, templiastmeil. Ja lapsed käituvad väljapeetult, põhjustamata ümberolijaile tüli. Kui aga mõni laps juhtubki jonnima või nutma, ei pööra sellele keegi tähelepanu, ei sekku ega tee vanematele märkust. Lapsi perekondades tegelikult ei karistata — tegu arutatakse, avaldatakse rahulolematust, kuid mitte rohkem.

Laste juuresolekul ja ka ilma nendeta puuduvad abikaasade vahel tülid, vastastikune austus ei ole kunstlik, vaid omane perekonnatraditsioonidele. Nii perekonnaelus kui ka kogu rahva elus on näha palju positiivset, head ja kaunist.

Ja India rahval on veel üks elav ilu, millest ei saa vaikida — absoluutse karskuse ilu. Purjusolekut ei peeta mitte lihtsalt halvaks tooniks, vaid inimese tõsiseks paheks, mis võrdub arutusega. India on absoluutse karskuse maa ja mitmete Euroopa maadega võrreldes näeb selles mõttes välja imepäraselt kauni, aruka ja elujaatavana.

Lapsed on India tulevik. Selles suhtes on lasteaasta saanud seal erilise tähenduse. India rahvast tuleb tahtmatult austada selle eest, et ta on suutnud läbi raske ajaloo sajandite säilitada rahvusliku, perekondliku ja ühiskondliku pedagoogika kõrge taseme, eriti kõlbelise ja esteetilise kasvatuse valdkonnas. Sellel maal võivad olla suurepärased perspektiivid, kui tema pedagoogiline kultuur ühendada rahvusliku majanduse arendamisega ja vaesusest jagusaamisega, demokraatia õitsengu ja võõrmõjudest sõltumatuse tugevnemisega.

E. KOSTJAŠKIN,
professor, pedagoogikadoktor
(Lühendatult ajakirjast «Semja i Škola» 1979, nr. 4.)

ÕNNITLEME TEID!

Vladimir B u j a n o v, Rakvere 2. keskkooli õpetaja, 60. sünnipäeval.

Peeter L i t t e r, Raikküla erikooli-internaatkooli õpetaja, 60. sünnipäeval.

Verner H a n s p i k, Palade 8-kl. kooli õpetaja, 55. sünnipäeval.

Oie K o n n i s t, Paide 1. keskkooli õpetaja, 55. sünnipäeval.

Silvia N e s t r a, Tartu 1. erikooli-internaatkooli õpetaja, 55. sünnipäeval.

Otto V a n n a s t u, Kehra keskkooli õpetaja, 55. sünnipäeval.

Aliide P u k k, J. Lauristini nim. Tallinna 16. keskkooli õpetaja, 50. sünnipäeval.

Ester R a b a, Taebla keskkooli õpetaja, 50. sünnipäeval.

Valve S c h v e d e, Kahala sovhoosi lastepäevakodu kasvataja, 50. sünnipäeval.

Toimetaja A. SEPP

Toimetuse aadress: 200 001, Tallinn, Pikk t. 40.

Telefonid: üldtelefon 601-447, toimetaja 601-318, toimetaja asetäitjad 440-381 ja 601-447, vastutav sekretär 449-397, ideoloogiaosak. 601-447, pedagoogika- ja teadusosak. 448-916, koolikorralduse osak. 448-916, humanitaarainete ja esteetilise kasvatuse osak. 601-447, algõpetuse ja kooleelse kasvatuse osak. 440-381, töökasvatuse ja õhtukoolide osak. 601-318, korrektuur 601-935.

Väljaandja: kirjastus «Perioodika», Tallinn, Pikk 7.

«Nõukogude Õpetaja» ilmub igal laupäeval.

Tellimishind: aastaks 1 rbl. 4 kop., poolaastaks 52 kop., kvartaliks 26 kop. Üksiknumbri hind 2 kop.

Trükipoognaid 2. Tiraaž 14 800.

EKP Keskkomitee Kirjastuse trükikoda, Tallinn, Pärnu mnt. 67-a.

«Нынкогуде ыпетая» — орган Министерства просвещения ЭССР и Профсоюза работников просвещения, высшей школы и научных учреждений Эст. ССР, гор. Таллин.

МВ-08070 Tellimise nr. 2874

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10